KARA

8

MAYIS'87

KDV DAHİL

300 TL.

ÖZGÜRLÜK, DÜZENİN KIZI DEĞİL, ANASIDIR!

İÇİNDEKİLER

Kapak: P. Picasso

Yazışma Adresi: Ahmet KURT
P.K. 1053
34437 Sirkeci-İST

KARA

Sahibi: Ahmet KURT
Yazılşleri Müdürü: Ümit ALTUĞ
Yönetim yeri: Klodfarer cad. Işık sok. Işık han.
No: 3/16 Divanyolu-İSTANBUL
Dizgi: Ahtapot
Basım: Gül Matbaası
Dağıtım: Etkin

MARE NOSTRUM

En uzun koşuysa elbet Türkiye'de Devrim,
O, onun en güzel yüz metresini koştu
En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak...
En hızlısıydı hepimizin,
En önce göğüsledi ipi...
Acıyorsam sana anam avradım olsun,
Ama aşk olsun sana çocuk, AŞK olsun!

KARA

Can YÜCEL, Şiir Alayı, Yazko, 1982

BİR DESTEK KAMPANYASI

BAŞLATALIM

Size bir İtalyan hapishanesinde (Sollicciano Hapishanesi/Floransa) tutuklu bulunan ve yardım isteyen bir Türk tutuklunun mektubunu gönderiyorum. Bu mektubu bana bir İtalyan tutuklu gönderdi. Anladım ki, ciddi bir durum sözkonusu. Fakat mektubu tercüme ettirmek için param yok. İnsan hakları konusunda aynı fikirleri paylaştığımızı düşünerek, mektubu yayın organınıza gönderiyorum. Roma'daki Türk Konsolosu bu konuda pek yardımcı olmuyor, dayanışma bize kaldı...

Roma, 30.3.1987 Marcus Daba

Sayın Efendim,
Ben bir Türk vatandaşıyım. 20.6.1985 tarihinde Firenze denen bir şehirde, bir umumi kontrol sırasında görevli bana "senin problemin var" dedi. Beni emniyet müdürlüğüne götürdü ve cezaevine kondum. Bir sene hücrede yattım tek başıma, ben İtalya'da herkes tek başına yatıyor sanıyordum. Suçum, hiçbir suçum yok, bana sen sigara taşıyan gemide çalışmışsın dediler. Elime bir kağıt tutuşturdular. Kondunata, mondata, kultura diye, benim pek İtalyancam yok. Hiçbir mahkeme görmedim. Beni hep cezaevinde görevli kişiler kandırdı. Bir hafta sonra sen mahkemeye çıkacaksın, on gün sonra çıkacaksın, şimdi tatil dediler. Utanmaz kişiler beni hep kandırdılar ve selameti belki sesimi duyururum diye Roma cezaevinde 18 Mart 1986 senesinde açlık grevine başladım. Belki helal süt emmiş biri sesimi duyar diye, fakat her şey boşuna. Doktorlar bana bakmıyor, bana yardımcı olmuyor. On aydır yemek yemiyorum, onbirinci kere hastaneye kaldırıldım, allaha şükür halen hayattayım fakat ayaklarım vücudumu tartmıyor. Sekiz aydır tekerlekli sandalye ile beni oradan oraya taşıyorlar, ciğerimde üç tane delik var, dişlerim eriyor, başımdaki saçlarım dökülüyor. Altıncı kere hortum taktılar idrarımı yaptığım yere ve çok uzun zamandır büyük tuvalete çıkmıyorum, kendimi zorladığım zaman kan geliyor ve şu anda Firenze cezaevi fermerisinde yatıyorum, ölümün eşiğindeyim.
Hiçbir yetkili makam benimle alakadar olmadı ve olmuyor. Neden bilemiyorum. Ben cezaevinde hiçbir suçum olmadan yatıyorum ve 21. ay doldu. Konsolosluğuma çeşitli defalar yazdım, fakat benimle pek alâkadar olmadılar ve daha yazamayacağım, çünkü büyük bir rahatsızlık içindeyim. Allah şahidimdir, hiçbir suçum yok ve durum bu, merkezdeyken beni bir mahkemeye çıkarmadılar, beni Roma cezaevinden "sen ayaklarından rahatsızsın" deyip Firenze cezaevine Contra Klinik diye bir yere getirdiler, burada da 6 aydır fermeri denen yerde yatıyorum, fakat bir doktor bana yardım etmedi ve bir kişi gelip benim halimi sormadı. Neden bilemiyorum. Roma'da iki sivil hastanede doktor rapor verdi. Birinci doktor, "sen yemek yersen 3 ay sonra yürürsün" öteki doktor ise elektronik cihazla ayaklarımı ölçtü, "sen yemek yersen 4 ay sonra belki yürüyebilirsin" dedi. Ve ben halen cezaevi revirinde yatıyorum, yemin ederim hiçbir suçum yok. Ben 44 yaşındayım, 21 senelik usta gemici cüzdanına sahibim. Ben pek fazla bir şey istemiyorum, madem ki cezaevinde yatıyorum, ben de herkes gibi mahkeme olmak, derdimi bir yetkili, aklı başında birine anlatmak, suçsuz olduğumu ispat etmek istiyorum. 21 aydır cezaevindeyim, 10 ay yemek yemedim, derdimi anlatamadım bu ahlaksız kişilere. Ölmenin eşiğindeyim, büyük bir rahatsızlık içindeyim. Burada bir Çinli öldü açlıktan ve zannedersem ben de burada öleceğim, derdimi anlatamadan, bir yetkili makam görmeden. Herşeyi allaha havale ettim. Daha uzun ve tafsilatlı yazamayacağım, ellerim titriyor ve başım dönüyor, özür dilerim.

Saygılarımla

11.2.1987 **Mehmet YALINCAN**

ÖZGÜR BİR EĞİTİM İÇİN, ÖZGÜR BİR YAŞAM!

DOSTLAR,

Ülkemizde belirli bir zamandan beri insanların yaşamına getirilen artı baskılar, gitgide kendi yaşamına sahip çıkmanın imkansızlaşması, insanların etkinlik ve reddetme perspektiflerini yitirmesiyle sonuçlandı. "Demokrasiye geçiş" diye adlandırılan bu dönemde ise yeni perspektif arayışları görülmeye başlandı. Toplumun her kesiminden insanlar, yıllardır içlerinde biriken hoşnutsuzluklarını ve tepkilerini, önce basın daha sonra işçi grevleri, direnişler ve öğrenci boykotları, açlık grevleri ve benzeri yollarla ifade etmeye başladılar. Şurası gerçek ki, sessiz kalmaktan, birilerinin bizim adımıza kararlar vermesinden bıkmıştık. Birilerine bağırmak istiyorduk, belki de onun için futbol karşılaşmalarını hınca hınç doldurur olmuştuk. Bağırmak istemek ve istediğini bağırmak, işte son zamanlarda Türkiye'de özellikle öğrenciler bunu yaşıyor. Ve değişik biçimlerde aynı baskıları yaşayan ve onlarla hoşnutsuzluğu paylaşanlar, toplumun diğer kesimleri de kısmen onları ifade tarzlarında destekliyorlar. Hatta az da olsa onların tepki biçimlerine katılıyorlar. Bu, öğrencilerin içinden kopup gelen bir tepkidir, öyle ki olaylara katılmayan birçok öğrencinin olduğu gibi, toplumun diğer kesimlerinin gözünde de **meşruluğa** sahiptir. Ve bu istenen şeyin, kendi yaşamını düzenleme isteğinin daima meşru bir istek olmasından kaynağını alır.

Yeni dernekler yasa tasarısı ya da YÖK büyük ölçüde simgelerdir, onlar özgür bir eğitime ve özgür bir öğrenme sürecine getirilen baskıların özel biçimleridir. Ve ancak onlar böyle algılandığında karşı çıkışın bir anlamı olur. Yoksa tepkiler bunlarla sınırlandırılmış olur. Bu da, şu sıralarda öğrencilerde yoğun bir şekilde hisedilen kendi yaşamını düzenleme ve etkin olma isteğini boğar. Eğitimin bizim etkinliğimiz olmadan 'düzenlenmesini' istiyor muyuz? Neleri öğrenmek istediğimize kendimiz karar vermek istiyor muyuz? Öğretmenlerle aramızdaki gerçekten **doğal** bir hiyerarşi mi? Bizi sınıfta bırakma hakkı tüm yaşamımızı denetleme yetkisi vermiyor mu onlara? Evet dostlar, bu sorular daha çeşitlendirilebilir, o ilkokula başladığımız günlere, eğitimle ilk tanıştığımız günlere dek indirilebilir ve sorulabilir, hiç seçme hakkımız olmadan o taze beyinlerimize doldurulan doğrular ve özellikle onların doldurulma yöntemi, yaratıcılığımızın yok edilip kodlanmış kavramların içine hapsoluşumuz ne kadar hakça bir durumdur? Bir lidere, öğretmene inanmamız ve uymamız öğretilir. Karşı çıkmamıza veya tartışmamıza belli tarz ve biçimlerde izin verilir. Adeta hepimiz, düşünebilen herkes, potansiyel suçlulardır ve eğitilmelidirler.

Bütün bunlar, yaşamımıza yapılan bütün bu müdahaleler dünkü, bugünkü, hatta yarınki karşı çıkışımızın zeminini yaratmaktadır. **Ne istiyoruz?** İnsanlık onuruna sahip çıkmak, özgür bir yaşam. Bunlar ise etkinlikten doğar! Böylesine kitlesel bir tepki içinde bir öz-inisiyatif taşımaktadır. Hiç kimse, hiçbir şeyi zorla ve böyle yapmalıyım diye yapmamıştır. Yapmak istediği için yapmıştır! Sorun çağımızın sorunuysa ki öyledir, tepki tarzımızı da birlikte yaratmalıyız. Ancak o durumda bu tarz belirlenmiş 'muhalefet' biçimlerine uymasa da **meşruluğa** sahip olacaktır. Ve aynı hoşnutsuzluğu taşıyan herkesi kucaklayabilecektir. Birilerinin nabzı yükselterek, sivrilmesi hiç kimseye bir şey kazandırmayacağı gibi gitgide tepki gösterenlerin azalmasına ve yalıtılmasına neden olur. Herşeye rağmen belirli bir yaşamımız vardır ve bunun hemen yarın değişmeyeceği açıktır. Ve bununla bir **denge** kurulması zorunludur. En önemli nokta ise, bu denge durumunda dahi doğrudan etkinliğin elden kaçırılmamasıdır. Karşı çıkma, reddetme bir yaşam tarzıdır ve yaşayarak yaratılır. Önce aynı tepkileri duyan herkesi bünyesinde barındırmalı ve dayanışma yaratılmalıdır. Doğrudan etkinlik ise olayın, öz-inisiyatifin bir yaratımı olmasını sağlayacaktır. Kendiliğindenlik, organize olmamak demek değildir, o karar yetkisinin tek bir yerde toplanmaması demektir. Yaşamımızın başka birilerince düzenlenmesine karşı çıkan bizler, karşı çıkışımızın bizim dışımızda düzenlenmesine İZİN VERMEYELİM!

NEDEN 1 MAYIS

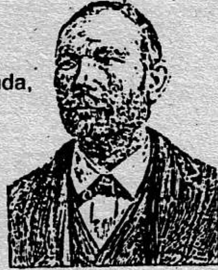
A.B.D.'de anarşistlerin 8 saatlik iş günü için verdikleri mücadelede bir çok Alman göçmen de yer alıyordu. Johan (John) Most gibi birçoğu politik nedenlerden ve bunların doğurduğu sosyal *sefaletten ötürü* yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardı. Yeni kıtada devrimin vurucu gücünü oluşturdular.

Adolph Fischer, 25 yaşında, mürettip.

Louis Lingg, 22 yaşında odacı.

Georg Engel, 51 yaşında, boyacı kalfası.

Albert Parsons, 39 yaşında, mürettip.

11.11.1887'de August Spiess, Albert Parsons, Georg Engel ve Adolph Fisher idam edildiler. Louis Lingg daha önce hücresinde intihar etti. Diğer tutuklular 1892'de vali John Peter tarafından serbest bırakıldılar ve öldürülen beş kişinin adli hata kurbanları olduğu açıklandı. Şikagolu işçiler üzerinde August Spiess'in son sözleri olan bir anıt diktiler:

Gün gelecek, sükutumuz, bugün boğduğunuz sesimizden çok daha gür olacak.

1 Mayıs bu tarihten sonra anılmaya başlandı.

ŞİKAGO 1886

3 Mayıs 1886'da ziraat makinaları üreten Mc Cormic fabrikasındaki işçi toplantısında polisin müdahalesi sonucu 4 işçi öldü, birçoğu da yaralandı. Ertesi gün Haymarketde bir protesto gösterisi düzenlendi. Polis gösteriyi dağıtmak isteyince meçhul bir elin, polislerin arasına attığı bombayla bir polis öldü. Hemen ardından polis tarafından açılan ateş sonucu işçilerin çoğu yaralandı ya da öldürüldü, altı polis de öldü.

Olayların sorumlusu olarak yedisi Alman, sekiz anarşist tutuklandı. Göstermelik bir duruşma sonucu, mahkemenin ve yargıcın aleyhte en ufak bir delil göstermemesine ve suçlarının ispatlanmamasına rağmen ölüm cezasına çarptırıldılar.

August Spiess, 31 yaşında, marangoz.

Esin KARAMAN

BİR TARİHİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

1977 yılının Mayıs ayıydı, mayısın ilk günü. Sabah İstanbul'un sokakları adeta zafer neşesi ve heyecanı taşıyan insanlarla doluydu. Kadınlar, erkekler hatta çocuklar, ana babalarının kucaklarındaki çocuklar; işçiler, öğretmenler, öğrenciler ve diğerleri bütün dünyada anılması gelenekselleşmiş bu günü anmak için sokaktaydılar. Dünyada ve Türkiye'de 1 Mayıs gününü anan herkesin ona aynı anlamı yüklediğini söylemek mümkün değildir. Otoriteye ve sömürüye karşı meteliksizlerin bir kesiminin, işçilerin direnişi olarak tarihe geçen bugün birçok ülkede meteliksizler tarafından anılmasına karşın bazı yerlerde o karşı çıkılan otoritenin düzenlediği törenlerde (bütün otoriteler işlevleri açısından birbirine benzer) ve hatta askeri resmi geçitlerle anılmaktadır. Yine de günün anlamı üzerine bu çelişkili durumları bir yana bırakıp, 1977 Türkiyesi'ne dönelim. Öyle bir sabahtı ki aylar önceden gazetelerde, dergilerde, kulaktan kulağa yayılan "provokasyon" söylentileri adeta tamamen unutulmuştu. Bu bin yıllık kente sokaklar hakimdi. Öyle miydi? Bazı dükkanlar susuzluklarını gidermek isteyen mitingcilere bedava içecek veriyorlardı. Bunu korkudan mı yoksa sevgiden mi yapıyorlardı bilinmez. Kimileri de kepenklerini hiç açmamışlardı. Coşkun kalabalık Taksim meydanına gitmek için değişik yerlerde toplandı. Pankartlar açıldı, marşlar başladı. Ve kortejler Taksim meydanına doğru yürüdüler. Akşam üstü alanda daha sonradan yazıldığına göre 500.000'dan fazla kişi toplanmıştı...

Ve derken ilk silah sesi. Derken panik, bağırışlar, kaçışlar sonuç, kırk ölü ve yüzlerce yaralı. O sabahın coşkulu, başı dik, gururlu kalabalığı yıkılmış, yenilmiş ve daha önemlisi, güvenini yitirmişti kendine. O dev gibi enerji kısa bir sürede hem de kendi içinden kırk ölü vererek dağılmıştı. Ardından çok uzun zaman ilk silahı kimin attığı, kimlerin nerelerden, hangi niyetle halkın üzerine ateş açtığı tartışıldı. Suçlular arandı, tahliller yapıldı, sonuçlara varıldı.

Suçlular gerçekten ateş açanlar mıydı? Suçlular bu katliamı gerçekleştirmek isteyen ve başaranlar mıydı? Hayır onlar suçlu değildiler, onlar DÜŞMAN dılar. Yaptıkları asla suç gibi, failin hiç olmazsa bir zamanlar senden biri olduğunu düşündürtecek bir kavramla açıklanamaz. Onlar düşmandı. Ve oraya giden herkes de biliyordu ki, orada düşmanlar da olacaktı ve orada kimin dost, kimin düşman olduğunu anlamak hiç kolay değildi. İşte tam da böylesi bir ortama bayrama gidiyormuş gibi gitmek, kendini nasıl koruyacağını bilmeden gitmek, hatta bunu düşünmeden gitmek, asıl suç buydu. Yürünen sokaklar, söylenen sözler, onlara sahip çıkmak, onları korumak amaçlanmıyorsa, fethedilmiş demek değildir. İşte buna rağmen fetih sarhoşluğuna düşmek asıl suç budur.

Ogün ölenler hepimizin yüreğinde derin bir yaradır. Ama bir yandan da utanılması gereken bir yaradır. Bazı yaralar onurla taşınır. Bu ise öyle değildir. Çünkü insanlar yaşamlarını savunmadan, yalnızca kalabalık olmanın verdiği bir yanılsamadan yaşamlarını yitirdiler. Ve bu gerçekten çok acı bir tecrübeydi. Ancak ondan gerekli sonuçları çıkarabilmek ve bir daha BÖYLESİ katliamları tekrarlatmamak acımızı biraz hafifletebilir.

YİNE LİBERTER DEVRİM KAVRAMI ÜZERİNE

Ali KÜREK

"Kara"nın 7. sayısında (Nisan 1987) Liberter düşünce ve harekette devrim kavramına bir periyodik yayın organının sayfa sayısının izin verdiğince kabaca değinmiş, bu girişimin bir tartışma başlatmayı amaçladığını vurgulamıştım.

Onlarca senedir Amerikalılar başta olmak üzere toplumbilimciler (ne demekse) devrim kavramını unutturmaya, bu kavramla ifade edilenlerin hiçbir şey çözmeyeceğine, aksine durumu daha da kötüleştireceğine vb. vb. ikna etmeye çalıştılar insanları. Otoriter devrim modellerini aldılar önlerine ve "demokratik sağduyu"larıyla rezil ettiler, ama onları rezil ederken, devrim kavramını da rezil ettikleri gibi bir kuruntuya kapıldılar.

"Evrim" herşeyi çözecekti, herşey belki iyiye gitmiyordu ama, giden herşeyin iyiye gitmesine "yapıcı" katkılarda bulunulabilirdi. Devrim bir bilinmezlik, bir macera, en önemlisi büyük bir coşkuydu ve böyle durumlar uygar bir toplumun içinde biriktirdiği pislikleri kusması açısından tehlikeliydi. Devrimlerin diktatörlüklerle sonuçlanması kaçınılmazdı. En tehlikeli diktatörlükler popüler bir coşkuyla desteklenen diktatörlüklerdi.

Türkiye'de 12 Mart ve 12 Eylül sonrasında bu tür görüşler anlaşılır bir yaygınlığa kavuştular ve Amerikalıları her seferinde yeni keşfedenler bir kısım eski devrimciler oldu. Üstelik bu yeni Colomb'lar bu "dehşetengiz" keşiflerini; "demokrasi", "özgürlük", "çeşitlilik" vb. gibi içerdiğini sadece varolan ve varolagidenlerle doldurdukları süslü laf salatalarıyla donattılar. Demokrasi: Her partinin seçime katılabilmesi, Özgürlük: Herhangi bir toplumsal etkinlikte bulunmama, yani bir şeylerden arınmak (ama birşeyler için değil), Çeşitlilik: Varolan ve varolagiden herşeyin bir süper market zenginliğine kavuşmasıydı onlar için. Görmedim, duymadım, konuşmadım.

Etkinliğin tek mümkün yolunun iktidar olduğunu düşünen diğerleri yani otoriter devrimciler ise onca eleştirdikleri toplum bilimcilerle bir noktada tam da uyum içindeydiler. Devrim, otoritesiz olmazdı ve bu otorite de ancak ve ancak bilmem ne diktatörlüğü olabilirdi. Bu, kabul edildi ve üstelik savunuldu. "Ne yani eldiven mi giyecektik?". Yaptıklarımız yüzyıllardır ezen, sömüren, yöneten otoritelerin yaptıklarına benzeyebilirdi ama bu benzeşmeden korkmazdık, çünkü aslında biz farklıydık.

İnsanlar ne herşeyi bilen toplumbilimcilerin, ne de yine herşeyi bilen otoriter devrimcilerin bildiği gibi davrandılar ve davranıyorlar. Varolan gerçeklikten başka hiçbir şeyi hesaba katamayan ve dünyayı düştükleri kuyunun ağzı kadar sanan toplumbilimciler, sağduyu ve uygar ilişkiler gibi çözüm yolları varken, insanların neden birdenbire alevlendiklerini neden Vandallaştıklarını anlıyamıyor ve paniğe kapılıyorlar. Kitle psikolojisi falan gibi kavramlara sığınıyorlar sonuç olarak. Yine varolan gerçeklikten başka bir şeyi tasarlayamayan otoriter devrimciler, bütün temel tespitlerde toplumbilimcilerle anlaşabilirler ama onlar diktatörlükten korkmuyor ve onu istiyorlar, tabi diktatör kendileri olmak şartıyla. Aralarında çok yakın hoca-öğrenci ilişkileri ve kan bağları var, Kautsky ile Lenin arasında olduğu gibi.

Evet, insanlar önlerine koydukları sorunların çözümlerini de taşırlar. İnsanlar devrim sorununu "devrim olmamış" ve sözümona "devrim olmuş" ülkelerde yeniden yeniden sağduyusuz bir tarzda, tankları, topları ve hele en önemlisi türlü çeşitli nükleer füzeleri hesaba katmadan kendi önlerine koyuyorlarsa bu, sorunun çözümü de bulunabilir demektir. Bu sorun gündemden çıkmadıkça liberter hareket de insanlığın gündeminden çıkmayacaktır.

Ama devrim ve **oluş biçimleri itibarlyla** devrimler, otoriter olsun, liberter olsun genişçe tartışılması gereken karmaşık sorunlardır. Otoriter sonuçlar doğuracağı ve yeni demir otoriteler yaratacağı daha oluşum süreci içinde açıkça ortada olan devrimler vardır ve otorite tarafından teslim alınan ya da ona zevkle teslim olan devrimler vardır. Liberterler için sorun bir devrimin oluşum süreci içindeki bu türden dinamikleri tanımak ve onlara karşı mücadele etmektir. Darbeleri devrim olarak tanımlamamızda geçmişte oluş biçimleri itibariyle kabaca üç tür devrimle karşılaşırız. Savaş devrim, iç savaş devrimler ve ayaklanma devrimler. Böylesi bir sınıflamaya gitmenin tehlikelerinin bilincinde olarak, fakat genel bir betimlemeye ulaşabilmek amacıyla bu sınıflamanın yapıldığının bilinmesini isterim.

Savaş Devrimler / İç Savaş Devrimler

7. sayıdaki yazımda kısaca değindiğim iç savaş -savaş ayrımını biraz derinleştirmek istiyorum. Böyle bir derinleştirmeye gidebilmek için öncelikle sıkça karıştırılan iki kavramı birbirinden ayırmak gerektiğine inanıyorum. Bunlar zor ve şiddet kavramlarıdır.

Zor'dan belirli bir otoriter kurum tarafından, belirli bir statükoyu sürdürmek adına, kurumsallaşmış araçlarla, kodlanmış kurallarla uygulanan dolaysız fiziksel yaptırım gücünü anlıyorum. Hapishaneler, idam cezaları, devletlerarası savaşlarda kullanılan güç gibi.

Şiddetten, bireyler ya da topluluklar tarafından kurumsallaşmadan, kodlanmış kurallara uymaksızın uygulanan ani ve kendiliğinden fiziksel güç kullanımını anlıyorum. Kendisine şiddet ya da zor uygulanan bir topluluğun ani tepkisi, bir kızgınlık ya da öz savunma anında ortaya çıkan bir cinayet ya da yaralama olayı gibi.

İç savaş ve savaş devrimler bu ikilem (ve bu kaygan bir düzlemdir) içinde bir o yana bir bu yana gider durulur.

Tarihte savaş devrimler, iki durumda ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi ve iç savaşa daha uzak olanı bir ülkenin, başka bir devletin silahlı güçleri (ordusu) tarafından istila edilmesi sonucunda ortaya çıkan türdür. Yugoslav devrimi, Arnavutluk devrimi gibi. Yaygın olarak sanılanın aksine bir halk bir orduyla savaşamaz. Tarih bütünlüğünü koruyan bir ordunun böyle bir savaştan her zaman galip çıktığını göstermiştir. Bu, bir halk bir orduyla mücadele edemez anlamına gelmez, ama bir orduyla savaşmak ayrı şeydir, mücadele etmek ayrı şey.

Böyle bir işgal durumunda, politik ve ideolojik, kültürel, moral bütün un-

surlar işgal edilen ülke halkının yanındadır. Yine de bir savaş ortamında silahlar ve onların organize kullanılışı en az bu etmenler kadar önemlidir. Bütün bu durumlarda bir orduyla savaşılamayacağı ortaya çıkar. İşgal edilen ülkenin halkı, politik partileri, sendikal ya da kültürel örgütleri yeterli fizik ve moral gücü biraraya getirebilecek moral ve ideolojik bayrak altında örgütlenir ya da varolan örgütleri genişletir ve bunlara bağlı olarak bir ordu kurmaya girişirler. Bir orduyla, ancak bir ordu savaşır. Fakat bir ordu özellikle modern bir ordu, modern bir toplumun çelişkileri barizleştirilmiş bir görüntüsüdür. Ortaya hiyerarşik, otoriter, cepheden kaçanı vuran, giderek hakim olduğu bölgelerde kendi kanunlarını koyan, bunlara uygun kurumları oluşturan, otoriter bir mini toplum çıkar. Böyle bir toplum, örneğin kendi bölgesinde zorla askere almalara, vergiler koymaya vb.lerine başlar. Artık devrimin kaderi belirlenmiştir; otoriter ve merkeziyetçilikle sonuçlanacak bir devrim.

Savaş devrimlerin ikinci bir türü, Mao'nun formüle ettiği, belirli bir bölgede gelişen ve kendi iktidarını kuran güçlerin ülkenin geri kalanına kendi iktidarını taşımasıyla sonuçlanan devrimlerdir. Çin devrimi, Vietnam devrimi gibi. Burada savaşı iç savaşa, zoru şiddete daha yakın kılan olgu, "iç düşmanların"da güçlü konumlarını sürdürüyor olmalarıdır. Fakat her iki durumda da devrim hareketine girişen insan topluluklarının daha sürecin en başında onbaşı, binbaşı, bakan, komiser, sorumlu, sorumsuz olarak özgürlük ve moral dönüşüm isteklerini bir yana bırakmalarıdır. Şüphesiz özgürlük istemi ulusun özgürlüğü haline gelmiştir ama insanlar nedense hem "ulusun" hem de bireyin özgürlüğünü birarada tasarlamaya yanaşmazlar. Dolayısıyla devrim, ona katılanların istemlerinde, tasarımlarında, öz-örgütlenmelerinde değil, parti ve ordu şeflerinin kafalarında şekillendiği gibi ortaya çıkar. Simon de Beauvoir, "Yaşlılık" adlı kitabında, savaştan önce çalıştığı fabrikada patronunun arabasını temizleyen, savaşta Tito'nun partizan birliklerinde dövüşen ve savaştan sonra "Sosyalist Yugoslavya"da ceketine iliştirilen bir kahramanlık madalyasıyla şimdi "müdür" olmuş aynı kişinin arabasını yine temizleyen eski -fakat artık yaşlı- bir partizanın öyküsünü anlatıyordu. Bu öykü tekil değil tipiktir.

İç savaş devrimlerde de durum savaş devrimlerdekine benzer. Yalnız bu durumda, kültür, dil, din ve benzeri gibi moral unsurlar genellikle geri planlara kaydığından ortaya çıkan cepheler daha fazla "seçilmiş" cepheler olmuştur. İç savaş uzadıkça cepheler kemikleşecek, kurumsallaşacak, kodlanmış kurallar oluşturacak; istemler, iç savaşın "gereklilikleri" karşısında erimeye başlayacaktır. İç savaş ve savaş devrimler, devrimin liberter bir devrim olmasını -eğer imkansız kılmıyorsa- imkansıza çok yaklaştıran durumlardır. Bütün bunlar, Yugoslavlar ya da Arnavutlar Nazilere karşı savaşmasalardı, İspanya'da Franko'ya karşı dövüşülmeseydi anlamına gelmez. Öyle bazı durumlar olur ki, insanlar ehven-i şerleri şartlı olarak, mücadelelerini sürdürerek seçebilirler. Bütün bunlar, savaş ve iç savaşın, militarizmin her türlüsünün liberter bir devrimin önüne aşılması imkansız ya da imkansıza yakın güçlükler çıkaracağı anlamına gelir. Ve liberter hareketlerin anti-militarizm ilkesinin öyle kendi halinde boş bir ilke olmadığını gösterir. Her savaşı eleştirmeyen biri, hiçbir savaşı eleştiremez.

Ayaklanma Devrimler

Savaş ya da iç savaş olmayan devrimler de vardır tarihte. Büyük Fransız devrimi, Şubat 1917 devrimi, 1936 Temmuz İspanya devrimi, 1979 İran devrimi böyle devrimlerdir.

Bu tür devrimlerde bir ordunun bir halkla savaşını, militer aygıtları, statik "kurtarılmış bölgeleri" ve benzerlerini göremeyiz. Bu tür devrimlerde şiddet öğesi tartışılmaz bir şekilde zor öğesine baskındır. Kitlelerin ani ve kendiliğinden eylemleri daha çok moral etkileriyle zor aygıtlarını dağıtır, böler, etkisizleştirir.

Çoğu zaman korkunç insan kıyımları, giyotin ve mitralyöz figürleriyle birarada insan tasarımlarına sokulmaya çalışılan bu tür devrimler, genellikle sanıldığından çok daha az kıyıcıdır ve bir toplumda bir şeyleri "kurmak" için çok daha fazla enerji bırakır geride. Bu tür devrimlerde bir toplumun kaybettiği insan sayısının toplamı, iç savaş ya da savaş devrimlerde meydana gelenlerin yanında, hele hele iki devletin giriştiği bir savaşta kaybedilenlerin yanında, devede kulak gibi kalır.

Yine bu tür devrimlerde halktan ayrı ve militer bir tarzda örgütlenmiş bir silahlı güç ya da etkin bir silahlı güç sözkonusu değildir. Ve militan bir halk, soğukkanlılıkla tasarlanmış, kurumlaşmış bir militer aygıttan çok daha az kıyıcıdır. Bu bağlamda bir hiyerarşiyle kurumlaşmamış militan bir halk militer bir tavrın en etkili panzehiridir.

Fakat bugüne kadar görüldüğü gibi, ayaklanma devrimler, sorunsuz değildir. Otoriter zihniyet ve onun bir yansıması olan militarizm böylesi devrimlerde öz-örgütler içinde ya da çevresinde kurumsallaşmamış olsalar da -ki genellikle kurumlar vardır- aç kurtlar gibi dolaşacaktır. Onun içinden beliren otoriteye yönelik her eğilim ya da tavrın üzerine yine aç kurtlar gibi atılacaktır. Yukarıda örnek olarak verdiğim bütün ayaklanma devrimlerde de böyle olmuştur. Ama daha önce "Kara"nın 2. sayısında "Liberter Düşüncenin Üç Sacayağı -1- adlı yazımda belirttiğim düşüncemi tekrar vurguluyorum:

> ".. konu insansa orada hiçbir şeyin garantisi yoktur. Garanti arayanlar selvi ağaçlarının altına gitsinler, orada sonsuz bir huzur var."

Konu insansa sadece olasılıklar ve bu olasılıkları araştıran istemler vardır.

Liberter devrim tasarımı anti-militer bir devrim tasarımı olmak durumundadır. Ancak anti-militer ve evrensel bir devrim tasarımı, devrimin pozitif sürecinde açlık, sefalet, yıkım, bir toplumun en değerli insanlarının kaybı gibi ve otoriter devrimcilerin hem kendi tasarımlarının ürünü olan hem de sonradan kendi otoriterliklerinin gerekçeleri haline gelen ("Rusya'da açlık vardı") bu sorunları asgariye indirgemeye yönelik olmalıdır. Bunun da tek yolu insanların doğrudan etkinlik içinde öğrenmeleri ve bugünün insanı olmaktan çıkmaya başlamalarıdır.

Şüphesiz bu ya da başka türlü tasarımlar, Liberter hareketler, kendi tasarımları gibi olmayan yerlerde bulunmazlar, anlamına gelmez. Tasarımlar yaşamda nadiren gerçekleşir ya da hiç gerçekleşmez, ama onların varlığı (bu varlık kuramsal ya da yaygın bir kanı şeklinde olabilir) gerçekliği biçimlendirmeye katkıda bulunacaktır. Liberter hareketler, kendi tasarladıkları gibi olmayan birçok devrim hareketine katılmış ve onları zorlamışlardır, üstelik bazen yenilgiyi ve trajediyi önceden göre göre. ■

HAYIR
DEVRİM! DEVRİM!

HEY! BİR UZMANA İHTİYACINIZ VARMI?

KRAŞ! BOMM!
AH! BANG!
YİPPİİİ!
ZIP... ZIP...
BOOM!
BAM!
HURRA!
DAN!
KRAŞ!
TATATA!
TISSSSS...

BAŞARDIK! BAŞARDIK!

BEN, BAŞBAKAN OLACAĞIM!
BEN..... PARTİ BAŞKANI!
BEN İÇİŞLERİ BAKANI!
BEN POLİS ŞEFİ!

FAKAT... YA DEVRİM?
HA! HA! HAH!
HEH HEH! HUAH HAH HA!
HAH HA!
HAH HAH!
KEH KEH!

Piufff! NE BOKTAN KABUS!

KUZGUN BAŞA...

Gürer TOZAN

Altı milyardan fazla insan, iki yüze yakın ülke. Ekonomik yapıları açısından, kapitalist, feodal, yarı-feodal, azgelişmiş, sosyalist vs. politik yapıları açısında da burjuva demokrasisi, proletarya demokrasisi, bonapartizm, faşizm vs. olarak tanımlanır ülkeler. Hatta belirli bir ülke, ekonomik ve politik yapısı açısından birkaç tane farklı tanım içerisine sokulabilir. Bir kişi, grup ya da anlayışın "kapitalist" olarak nitelendirdiği bir ülke, diğer bir kişi, grup ya da anlayış tarafından "yarı-feodal" olarak nitelenebilir. Bu tanımlamaların yaşam içindeki yeri, insanların yaşama müdahale etme istemleridir. Ülkeyi "kapitalist" olarak tanımlamanın nedeni, salt bir gerçeği açıklamaktan, doğruyu gözler önüne sermekten çok, o ülkeye yönelik olarak gerçekleştirilmek istenen müdahalenin (mücadele) eğilimi açısından önem taşır. "Gelişmiş kapitalist" bir ülkede, "parlamenter demokrasi"nin geçerli bir yöntem olabileceğini söylemek (benim düşüncem değil) gibi.

Kısaca, politik arenada bu tanımlamalara, mücadele yöntemlerini belirlemek açısından bir anlam yüklenir.

Ekonomik / politik yapıları nasıl tanımlanırsa tanımlansın, altı milyardan fazla insanın yaşadığı bunca ülkede, ortak iki şey vardır: Mülkiyet ve devlet. Özel mülkiyetin varlığına kimsenin itirazı olmayabilir, ancak "mülkiyet"i sadece "özel mülkiyet" olarak algılayanların, "devlet mülkiyeti"ni mülkiyetsizlik olarak tanımlamaları artık inandırıcı değil. Kişisel olarak, mülke sahip olmak, olamamak, reddetmek gibi seçenekler olsa da "mülk edinme" bir sistem olarak mevcut.

Ne var ki, yönetenler dışında, tek bir kişi dahi yönetilmediğini ileri süremez. Tüm dünya halkları istisnasız yönetiliyor. Dünya üzerinde evrensel bir sistemden söz edilirken, önemli olan, bu sistemin kapitalist olup olmaması değil, yöneten ve yönetilenlerin, iktidarların olmasıdır. Bu nedenle, baş çelişki, kıç çelişki, milli burjuvazi, komprodor burjuvazi, emek-sermaye çelişkisi gibi saptamaların bir kıymet-i harbiyesi yoktur. Bir çelişki varsa bu, yönetenler ile yönetilenler arasındaki çelişkidir. Milli burjuvaziyi(ne demekse) oluşturmak için emperyalizme karşı mücadele etmenin, insanlığın kurtuluşu için verilen mücadeleyle ne ilişkisi olabilir? Milliyetçiliğin bu kadarı da fazla. Eninde sonunda öpülüyorsun.

Yöneten-yönetilen ilişkisine karşı olmayan anlayış ve mücadelenin statükonun dışına çıkabilmesini beklemek anlamsızdır. Var olan yapının söylemine karşı pozitif bir söylem oluşturarak muhalif olmak; hakim kurumsal yapının pozitif bir görüntüsünü oluşturmaktır. Bu yaklaşımla ancak bir iktidar alternatifi olunabilir, daha fazlası değil. Bu türden karşı çıkışlar yönetme eylemine değil, yönetilmeye karşıdır. Yönetilmek kimsenin işine gelmez, ancak ucunda kendi otoritesini kurmak olan bir anlayış da özgürlük mücadelesinin işine gelmez.

Politik mücadele, yönetme, hükmetme ve erki elde etmeye yönelik bir mücadeledir. (Akla hemen, politik değilse apolitiktir damgası geliyor. Apolitiklik, var olana karşı tavırsızlıksa, politik (erke yönelik) olmak da var olanın pozitif savunusudur. Özgürlük mücadelesi her ikisini de dıştalar.)

Yönetmek, erk tutkusu da diyebiliriz, düşmandan öğrenilecek ve devralınacak en tehlikeli şeydir. Ve belki de bugüne kadar devralınmış tek bir ahlâka, tüm zamanların en despotik, ikiyüzlü ve çıkarcı iktidarlarından miras kalan bir ahlâka dayanır.

"Bir ahçıya bile devleti yönetmesini öğreteceğiz" (*) demekle "Her işçi devleti yönetebilir mi? Pratik adamlar bilir ki bu bir masaldır" (**) demek arasında bu ahlâk açısından bir fark yoktur. Yönetmek her iki yaklaşım tarafından da olumlanmaktadır. Bugünün patronu ile yarının bürokratı arasında bir tercih yapmak ne kadar anlamlı? Bu yönde söylenecek lafların artık çok daha süslü, mümkün olabildiğince anlaşılamaz olması gerekiyor. Ne de olsa "bilinçlenmek" (!) tek yönlü olmuyor.

Ehven-i şer yapmayalım. Tek seçeneğimiz olası erklerin arasından birini kabullenmek değil. Üstelik yönetmek ve yönetilmek gibi bir tercih zorunluluğumuz da olmamalı. insanın ufku bu kadar güdük olamaz.

İnsanoğlu açıklayamadığı olaylar karşısında "kutsal olanı" yarattı. Benzer şekilde, ne olacak korkusu, kendine ve diğer insanlara olan güvensizlik, ele geçirme hırsı ve çıkarcılık "gerekli kötülük" olarak algılanan aygıta dört elle sarılmayı getirdi.

Hiçbir "kötülük" gerekli olamayacağı gibi, insanın özgür istemlerini dile getirebileceği yaratımların önündeki en büyük engellerdir. ■

(*) Lenin, Devlet ve Devrim, 1918
(**) Lenin, Rusya Madencileri 2. Kongre Raporu, 1921

NEREDESİN BİRADER ?

Bilgin SAYGIN

Şeni hafızalara sökülmemek üzere yerleştiren neydi ki.. Eminim, artık çok eminim; inancın ve sevdan ve aklın ve yüreğin ve yüreğindeki 'hemen şimdi' diye ısrar eden özgürlük çığlığıydı.

Bir gece ansızın geldi zebanîler; çocuk ellerin bağlanmış, yüreğin dağlanmış, ağzın ve gözlerin bantlanmıştı. Sonra uzun, uzun zamanlar geçti...

Hemen özgür olacak veya ölecektik. Ama ölüme alternatif ölümler de vardı; başka ölümler de sunmaktaydı otorite: **Yaşarken bin kez ölmek.**

Sözler ve kavramlar değişti. Tanımlar değişti. Beni, seni, onu, ... hepimizi yeniden tanımladılar. (Biz -her kimlerse bu "biz "- de bu tanımlara az katkıda bulunmadık.) Hayat yeniden tanımlandı, ölüm yeniden... İletişim otoriteleri, hayat ve ölüm üstüne olan tanımlarını, adeta kustular insanların üstüne; artık bir kusmuk okyanusundayız: Kendimizi -kimse bu "kendi"- kurtarmaya çalışıyoruz, tek başına nereye kadar?

Cenaze törenleri anlamsızlaştı, ölüm şunma biçimleri çoğalınca: Kalkınmaktayız ölüm, fena halde gelişiyoruz ölüm, binlerce konut yaptık ölüm, artık bizim de nükleer santrallerimiz olacak ölüm, Avrupa standartlarına uygun adım marş ölüm, turistik ölüm; loto ölüm, toto ölüm, çekiliş ölüm, piyango ölüm, ganyan ölüm, bizim takım şampiyon ölüm; falan parti ölüm, liberal ölüm, demokratik ölüm, demokratik-merkeziyetçi ölüm, gerçek demokrat ölüm, sosyal-demokrat ölüm, sosyalist ölüm, birleşik-sosyalist ölüm; nikotin ölüm, bira ölüm, cin tonik ölüm, akineton ölüm, radyoaktif ölüm, egzos boruları fena halde öksürtüyor ölüm; her şey paraya dayanır ölüm, çalışmalı ve kazanmalıyız ölüm, biriktirmeliyiz ölüm, artık ben holdingte bir müdürüm ölüm, o artık gençlikte kaldı ölüm; Sinema Günleri ölüm, sanat günleri ölüm, Gençlik Günleri ölüm, toplumcu-gerçekçi ölüm, en bi toplumcu gerçekçi ölüm; en çok satan kitap ölüm, haftanın haberi ölüm, noktalanan ölüm, gündemdeki ölüm, geleceğimiz ölüm, erkekçe ve kadınca ölüm, fiyatlar fahiş ölüm derken; fahişe ölüm, baldır-bacak ölüm, hased ölüm, 'aşk' cinayeti ölüm,.... Seç seç, beğen al!

Artık ölüm de pazara sürüldü: Üretilen bir şeydir artık ölüm. Oysa ölüm güzeldi, bir sanatçı eylemiydi eskiden.

Aradan uzun zamanlar geçti. Seni göremiyorum, nerdesin güzel kardeşim? (Kardeşim duymaz / el oğlu duyar).

Ben sunulan ölümleri kabul etmiyorum. Çünkü ölüm incelik ve zerafet ister, asalet ister, yaratılmak ister. Bir kez yaşanır, bir kez ölünür: Sultanahmet Camii'nin iki tane olduğunu hangi çılgın iddia edebilir. Mona Liza reprodüksiyonlarının da birer sanat eseri olduğunu hangi estetik bilgini ileri sürebilir? Bir insan **tekinin** hayatı da ölümü de bir yapıttır, ama o **tek** gerçekten tek ise.

Hayat ve ölüm üretilmez. Onların **yapıt** ile benzerliği burada. Onlar sanatkârca olduğunda güzeldir. Bu benimki, ama sadece benimki diyebilmeli insan: Ben yarattım diyebilmeli gururla.

Zamanlar geçti ve ben kendi kendimin hayatına ve ölümüne gidiyorum. (seni görmemekteyim hâlâ). Herkesin kendi gölgesinden bile kaçtığı, korkakça yaşayıp böcekler gibi öldüğü bu dünyada, kahramanca yaşayıp, kahramanca ölmeyi tercih ederim.

Kafesinden çıkarıp yüreğimi ortaya koyacağım: İşte benim hayatım, işte benim ölümüm! İşte kendi kendime yazdığım yazgı! İşte tarih, işte bugün, işte gelecek! Hepsi **benim**; evet her iki anlamda **benim!**

Zamanlar geçti, sen hâlâ yoksun ortalıkta. Nerdesin birader? ■

PİSADAM

Yaşam Üzerine Sohbet

Hatice ERTAN

Kime sorsak şikayet edecek bir şeyi vardır. Kiraların fazlalığından, ücretlerin düşüklüğünden, gün aşırı gelen zamlardan, kadınların ezilmesinden, eğitimin aksaklığından, bilimin özerk olamamasından, daha neler neler. Şu dünyada birkaç milyar kişi yaşamaktayız ama yüzde biri bile bu durumdan hoşnut değildir ve bu durumun sorumlusu görünmemektedir. Peki sorumlular kim? Kim zorluyor bizi bu istemediklerimizi yaşamaya? Cevap hazırdır: Onlar. Herkesin farklı farklı kavramlarla nitelediği, Onlar. Onların nereden geldikleri, bu düzeni nasıl kurdukları aslında oldukça belirsizdir. Ama sonuçta vardırlar ve düzenleri vardır. Baskıları ve zorbalıklarının yanısıra, düzenleyicilikleri ve "onlarsız olunmazlık"ları vardır. Hastaneleri kuran, sağlık hizmetlerini düzenleyen onlardır; okulları kuran, eğitimi ve bilimsel çalışmaları düzenleyen onlardır; doğal felaketlerde "yardıma" koşan yine onlardır. Üretimi organize ederler ihtiyaçlarımız için, yollar yaptırırlar rahat dolaşabilmemiz için, ordular kurarlar bizi korumak için, daha neler neler. Hatta artık uzun zamandan beri, bizim de fikrimizi almaktalar nasıl yönetilmek istediğimiz konusunda. Böylesine "onlarsız olunmaz" bir yaşamın içindeyiz. Onlara karşı çıktığımızda yeni düzenleyicilikler önermek zorundayız. Hoşnutsuzluklara cevap verebilecek daha "iyi" düzenleyicilikler. İnsanların çoğu **alternatiflerden** bunu beklemektedir. Maaşları artsın ama kendilerine maaş veren birileri olsun, mallara zam gelmesin ama mallar bir yerde satılsın, oturacak bir evleri olsun ama birileri onlara ucuza kiraya versin ya da satsın. Özgürce bilim yapabilsinler ama birileri de onlara geçinecekleri parayı versin, çocuklarımızı eğitsinler ama onları dövmesinler.

Siz dedenizin dedenizin dedesini onun da dedesini o çok eskilerdeki ilk dedenizi hatırlıyor musunuz? Onlar yönetilmedikleri gibi, yönetmek nedir onu da bilmiyorlardı. Evet antibiyotikten, elektronikten ya da sibernetikten habersizdiler ama, "insan gibi" yaşıyorlardı, çünkü insandılar. onlar özgürlük kavramını bilmiyorlardı ama kendilerinden başka kimsenin belirlemediği bir yaşama sahiptiler kısaca özgürdüler. Doğal kıtlık zamanları dışında aç kalmıyor, barınacak bir yer için kimseden dilenmiyor, ısınmak için odun kuyruklarında beklemiyorlardı. Bunlar gibi daha pekçok ihtiyaçlarını karşılamak **kendi ellerindeydi.** Derken ONLAR çıktı ortaya. **"Yazgıymışçasına gelirler, nedensiz, amaçsız, kayıtsız, bahanesiz, yıldırım hızıyla belirivermler, tüyler ürpertici, apansız, alabildiğine inandırıcı, nefret edilemeyecek denli öteki olarak" (1)** Evet tam da böyle çıktılar ortaya. Belki hükmetme isteğiydi onları harekete geçiren, belki bir başkasına duydukları kızgınlıktı belki de hiç bilemeyeceğimiz bir şey. Ama artık vardılar ve varlar. Evet o güne dek insanlar birbirlerinin aynı değillerdi. Kimisi daha güçlü, kimisi daha akıllı, kimisi daha becerikliydi. Bazıları güreşmeyi severken, bazıları da

otlara uzanıp kelebekleri seyretmeyi seviyordu. Ama o günden sonra bu farklılıklar anlamını gitgide kaybetti ve başka bir farklılıklar sürece damgasını vurur oldu: yönetenler ve yönetilenler arasındaki farklılık. Yönetilenler ne kadar farklı farklı özelliklere sahip olsalar da, yönetilenlerdi. İşte bu bir yanıyla kahredici ama bir yanıyla da komik "kaderimiz" o gün başladı. Onların ortaya çıkmasıyla başladı, onların ihtiyaçlarını da bizlerin karşılamasının gerekliliği. İnsanların birlikte yaşamaktan doğan dayanışmasını, sorunlarına ortak çözüm arama çabalarını "düzenlediler". Bu alanları kurumsalaştırıp dondururken, bir yandan da bu "yeni" yapıları varlıklarının nimeti olarak göstermeyi ihmal etmediler. Artık yönetilenlere düşen bu "nimetler"den faydalanabilmek için onlara bakmak ve hizmet etmek oldu.

Bildiğimiz tarihte Onlar'a karşı çıkanların varlığını biliyoruz. Tıpkı Spartaküs gibi bunlar da ellerinden alınmaya çalışılan ve alınan eski yaşamlarını savunmaya çalışıyorlardı. Yeni durumu kabul etmek istemiyorlardı. Ama yenildiler, bu kader miydi? Hayır, yalnızca dünyanın her yanını sarmış olan bu düzene karşı çok güçsüzdüler. Güçsüzlükleri ise ellerindeki silahlardan gelmiyordu, güçsüzlükleri kendi durumlarındaki diğerlerinin düzenle işbirliği yapmasından geliyordu. Onlara karşı savaşan orduları oluşturanlar da yönetilenlerdi. Ve bu ordularla bastırıldılar. Yönetenler hiç bir zaman orduları dolduracak kadar çok değillerdir. Ama onlarsız olunamayacağına inananlar bu orduları dolduruyor. Bu inanç zamanla, yalnız bu yaşamı bilen her nesilde öylesine güçlenmiştir ki, artık başkaldıranlar ya **daha iyi** yöneticileri başlarına getirmek için başkaldırmadalar ya da Onlar geldiklerinde duruma boyun eğmektedirler. Çünkü onlarla birlikte varolan birçok şey **vazgeçilmezdir** artık bugün. Teknoloji, eğitim, sağlık hizmetleri, ulaşım hizmetleri daha pek çoğu. Evet gevşek ve "disiplinsiz" bir organizasyonla teknolojiyi bu denli geliştirmek mümkün olmayabilirdi ama acaba buna bizim ihtiyacımız var mıydı? Yoksa bu bizim daha iyi denetlenmemizi mi sağlıyordu ve sağlıyor. Karanlıkta bile her yeri görebilen aletler, evlerimizin içindeki konuşmayı dinleyebilen araçlar, numaralanmış ve bilgisayara kaydedilmiş insanlar. Kazancımız ne, dev uçaklar, elektrikli trenler mi? Kaçımız bunlara ihtiyaç duyuyoruz? Sağlık hizmetleri mi, kaç hastalığın sorumlusu bize dayatılan bu yaşam değil? Yardım kuruluşları mı, insanların doğal dayanışması yerine konan bu ilişkilerin dondurulmuş olduğu kurumlar mı kazanç? Eğitim kurumları, okullar mı; bu köleleşmiş yaşamımızın zorla alınan zamanları, nasıl itaat edeceğimizin öğretildiği yerler değil mi onlar? Bütün bunlar yine de vazgeçilmezdir insanların çoğu için. İşte bu nedenle başkaldırıların çoğu daha fazla ekmek, daha iyi çalışma koşulları, herkese iş gibi hedefler koymaya başladılar önlerine. Kızılderililerin medeniyete, göçebelerin yerleştirilme çabalarına karşı çıkışı duygusal alanda pekçok yandaş bulmasına rağmen, düzenin mantığıyla sınırlı kalan zihinler için hoş ama yenilmeye mahkum kahramanlıklar olarak değerlendirildi. Bu mantığa göre hiçbir şey **ziyan** edilemez insandan başka bu nedenle mesela 19. yüzyıl Avrupasında işçilerin tepkilerini makineleri kırarak ifade etmeleri yanlıştır. Evet "işçi" olarak tepki gösteriliyorsa yanlıştır ama onlar **insan** olarak tepki gösteriyorlardı. Onlar insanın insan olması ve kendine ait özellikleri dışında, ona atfedilen ve dayatılan biçimlere tepki gösteriyorlardı. Baskılara her karşı çıkış yeni baskıcıları doğururken, düzen içi tepki tarzları da daha kabul görür hale gelmeye başladı. Bu dünyanın gidişatı için oldukça karamsar ve düşündürücü bir durumdur. İnsanlar özgür günlerinden uzaklaştıkları her an onu daha da unutur hale geliyorlar. Evet bu tam da böyle ancak bu insanların içindeki özgürlük istemini yok edebilmiş değildir ve onu isteyenler çıktıkça da bu istem yok olamaz. Bu koşullar ve hoşnutsuzluklarını, tepkilerini ifade etmeyi seçenlerin ve seçecek olanların önünde tehlikeli bir ikilem bulunmaktadır ya özgürlüğünü isteyeceksin ki o öyle yalnız başına kazanılabilecek bir şey değildir. Ancak topluluğun tüm bireyleri kendi özgürlüklerini yaşayabildikleri ve birbirlerinin özgürlüğünü kabul ettikleri zaman kazanılmıştır. Ya da varolan sınıflamaları seçip, yine varolan tarzlarda karşı çıkışlarını ifade edip, ya yeni yöneticiler yaratacak ya da yeni yöneticilerden biri olacaksın. Demokrasi isteyeceksin, yani siyasal erkten pay isteyeceksin hatta çoğu zaman bunu bile değil sana daha fazla ücret ve daha rahat iş verilmesi yetecek. **"Kalın kafalı kişiler, kaybettiklerinin bir bölümünü geri almaktan başka bir şey yapmadıklarını ve bunlara kavuşurken tiranın onlardan daha önce bunları almasaydı hiçbir şey veremeyeceğini düşünemiyorlardı"** (2). İşte bu ikilem karşısındaki seçim belirleyecektir yarını. Birçoklarının dünyaya kuyunun dibinden bakmaktan vazgeçmeleri gerekmektedir. Bu kendilerinin ve dünyanın yarını için böyledir. Özgürlük savaşçıları, çoğunluk özgürlüğü istemiyor da olsa özgürlük için savaşırlar, ancak hep birlikte olmadıkça özgürlük yakalanamaz. Bu durumda özgürlük savaşçıları ancak insanların içindeki özgürlük istemini uyandırabilirler ve bu yaşamı sorgulatabilirler ama o kadar. Diğerlerinin ise bu konuda, bugün kendilerine inanmaya ihtiyacı var. ONLAR'sız da yapabileceklerine inanmaya. Bütün yaratımların kaynağının kendileri olduğuna ve tüm ihtiyaçlarını kendilerinin yaratabileceğine, Dayanışmanın ONLAR'sız yaşamın doğal sonucu olduğuna inanmaları gerekmektedir. Bunlar için Allaha inanmak gibi bir şey değildir ancak yaşayarak gerçekleşebilir. Bu toplumda ise bunu yaşamanın yolu demokrasi değil, doğrudan etkinliktir. Ki bu **"İnsanların yaşadıkları olaylara 'aracısız-tefecisiz' müdahale etmeleridir"** (3). Bu hiçbir zaman merkezileşmeye ve merkezi otorite oluşturmaya fırsat tanımayan bir yaşam tarzıdır. Dayanışma içinde, beraberlik içinde kişilerin otonomilerini, bireyliklerini geliştiren bir tarzdır. Ancak böylesi bir tarz yaşamın parçalanmışlığını yokedebilir ve herkes kendi yaşamının her alanına müdahale edebilecek gücün kendinde varolduğunu görür. Ve yine böylesi bir ortam insanları ile çektiğinden kişiler yaptıklarının sorumluluğunu yüklenir. Acınası hallerinin sorumluluğunu onlarda değil, kendi davranışlarında arar olurlar. İşte tam da budur onları değiştirmeye iten ve o gücü kendilerinde bulduran. Ve artık kolayca şunu diyebilirler: **"Yıkıntılardan korkmuyoruz. Dünyayı devralmaya yürüyoruz. Bu konuda hiç şüphemiz yok. Sömürücüler tarih sahnesini terk ederken kendi dünyalarını yıkabilirler. Biz, burada, yüreklerimizde, yeni bir dünya taşıyoruz; o, her geçen dakika büyüyor"** (4)

■

Alıntılar:

(1) Nietzsche, Ahlakın Kökbilimi / Akt. Gilles Deleuse / Dün ve Bugün Felsefe, Kitap 1, s. 231
(2) Etienne de La Boetie, Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev s. 42
(3) Kara sayı 5 s.11 / Doğrudan Demokrasi, Doğrudan Etkinlik; Osman Konur
(4) Buenaventura Durruti (İspanyol Liberter) / Kara sayı 1 s.21.

BİSMİLSABIR

[redacted]

Şinasi DANIŞOĞLU

1. ŞAİR TOPLANMASI

şairler konyaklarını içtiler mi içtiler cesaretlerini
topladılar mı topladılar kadehlerini şerefe mi
kaldırdılar yine kaldırdılar TOPLAN!
çok uzaklarda olabilirdik şimdi biz
ama korktuk
dilimiz tutulur diye yaban ellerde
ne gülünç değil mi

toplan toplandık unut unuttuk hatırla hatırladık
bir kilometre ötedeki bir kırmızı etek nasıl
hatırlatır ağam ekmek torbasının götüstünde
durması günah değil mi paşam afrikada "her
zenci dansçı doğar" diye saydırıyorlarmış
doğru mu beyim
o zaman ben artık sigaralarda varım
kerhane tatlılarında varım
düşünmüyorum ben o halde yokum

evet biz yokuz ve neredeyiz
yokken iyiyiz de hatırlarken kötüyüz
hepimize manifobi geldi burda
bunu biliyoruz
oysa biz şimdi karşınızda dikilen çifte yanaklı
isalar
dünya bizim kadar şerefli insan görmedi
(bir inansalar)

2. BESLEME KIZLAR EŞKİYASI

herkes kendisini deli gibi seviyordu ve henüz
besleme kızlar cinayete çıkmamıştı.
belki yaşıtlarımızdan küçük bir farkımız vardı
demiryolu var ama treni yok dediğimiz günlerdi
sempatimiz beslemelerde ümidimiz
tamtamlarda
ne günlerdi

tutumsuz bir erkeklik içinde ve avare
sebepsiz kavuşup sebepsiz ayrışmalarda
yalnızca caz tarafından sorguya çekilen gençler
ve tüm ümidimiz tamtamlarda
çünkü tamtamlar yamyam çalardı

pragmatik aşklarla yoğrulduk ve tüm
yaşadığımız kimyevi mutluluklar
vesaire
bir yandan da düşlerimde yalpa vuran gemi ehli

ah te
ah ca

sonra
yaşan
pişma
cinaye
onlar
ve dü

3. Cİ

dün g
cinaye
bildiği
zifiri k
etrafta
anayı
davran
cinaye
biz bir
dünya

biz ya
ve hür

4. KE
HÜRR

tarih b
ne yan

asi ge
küstah
iktidar

diyorla

ve diğ
bunları
akıllıla
kitaplı
içerde
delikan

tarihe
dünya

5. DÜ
GÖRM

ah tekne adı koyucusu olmalıydım ben ah
ah camardı beslemeleri ellerini saat kaç ederdi

sonra herkesin bildiği hikaye
yaşama sevincime sarkıntılık ettiler
pişman değilim namusumu korudum
cinayeti ben işledim beslemeler bakakaldı
onlar hiç cinayet işlemedi onlar masum
ve dünya bizim kadar şerefli insan görmedi

3. CİNAYETİ BEN İŞLEDİM

dün gibi hatırlıyorum
cinayeti bir nakış gibi işledim
bildiğimiz bir kalabalık ama tuhaf bir oyun
zifiri karanlıkta körebe
etrafta keskin nişancılar çok keskin
anayı yavrusundan vururlar
davran dediler davrandım
cinayeti ben işledim onlar bizi kestiler
biz bir öldük beslemeler iki sevindi
dünya bizim kadar şerefli insan görmedi

biz yani asi gençler
ve hürriyet sevdalıları

4. KENDİ KENDİNİN USTASI BİR HÜRRİYET SEVDALISI

tarih bizimle kaynıyor vallahi
ne yana sallasanız bize değiyor

asi gençler ve hürriyet sevdalıları
küstah anarşistler ve deliler
iktidarsızlık savaşçıları
iktidarsızlık mücadelesi veriyoruz
ve teferruatta iddiamız yoktur
diyorlar

ve diğerleri
bunların çok eski kardeşleri
akıllılar uslular
kitaplı silahlı
içerde dışarda
delikanlılar

tarihe sorun bizi çok gördü
dünya bizim kadar şerefli insan görmedi

5. DÜNYA BİZİM KADAR ŞEREFLİ İNSAN GÖRMEDİ

bu doğru bir sözdür doğru bir açıklama
toplan toplandık
ve yokuz artık
siz de yoksunuz
gizli mahkemeler kurduk
ve sizi astık

hayaletleriniz yalnız besleme kızları ürkütüyor şimdi
biz burada toplandık
dediğinizi yaptık ve kaybettik
ama bir kere, bir kerre daha şimdi
dünya bizim kadar şerefli insan görmedi

(bu adam da kafasını şerefe takmış)

6. BU ADAMIN KAFASI

bu adam kafasını şerefe takmış
bu adam şerefini nerede kaybetmiş
bu adam kim

adımlarımı uygunsuzluktan kurtarırken aklım başka yerlerdeydi
görüş günü gelmeyecek sanıp karımı boşamaya kalktım
mıntıkamı temizlerken, gizli gizli şerefimi aradım

bu adam iyice kafayı bozmuş
tozutmuş düpedüz bu adam

ey masasında oturan memura can veren büyük allahım
ey masasında oturan memuru kıvrandıran büyük allahım
masasında oturan memura şiir yazdır

demek buymuş

7. NEYMİŞ

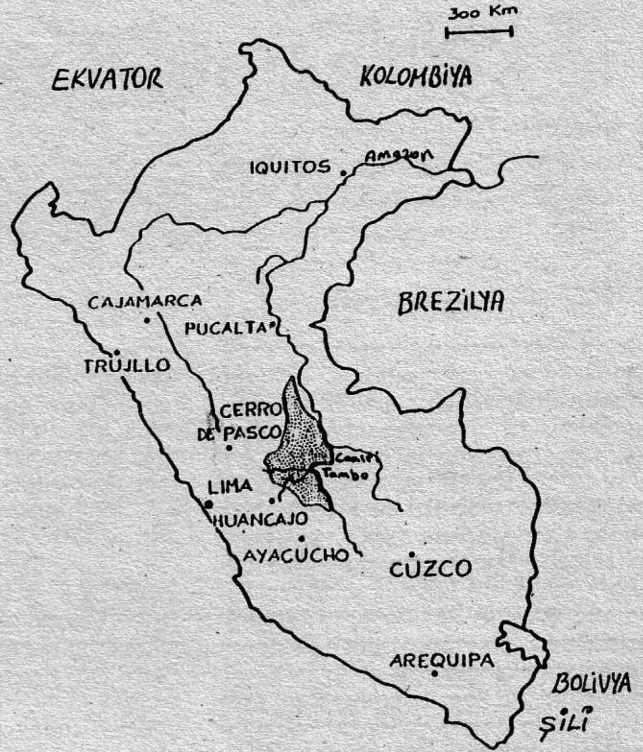
atıldık biz
bizi attılar
tarihin çöp tenekesinde parlayıp
tarihi yakacağız

8. TEKMİL

istirahat edin ■

TUNCHİ GERİ DÖNDÜĞÜNDE...

Gisèle CUTAT ve François MONNIER
MAI Dergisinden Çeviren:
Handan TAYYAR

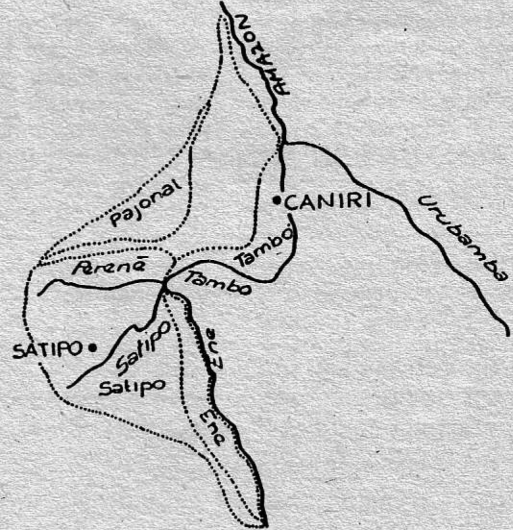

Amazon'da gece çok çabuk olur. Saat akşamın yedisine doğru olmalı ama tam olarak bilinmez. Saatlerimiz sırt çantalarımızın dibinde unutuldu. Burada insanlar zamanı hesaplayabilmek, küçük birimlere bölebilmek için küçücük kutulara kapatmıyorlar. Buna gerek yok. Yalnızca "viracochas"lar, Beyazlar zamanın bir şeymiş gibi kazanılıp kaybedilebileceğini düşünecek kadar delidirler. Yerli bununla alay eder. O, canı istediği zaman, yayını ya da tüfeğini kapar ve gider. "Nereye gidiyorsun?" diye sorar bir komşusu. "Dolaşacağım." "Ne zaman döneceksin?" "Yakında ve sana olta iğneleri getireceğim." Ve böyle diyerek gider, iki gün, üç ay ya da bir yıl sonra döner.

Yemek bitti, şimdi her çocuk, geleneklere göre, verdiği yiyecekler için babasına teşekkür ettikten sonra yatmaya gidecek. Babaları, Santiago herbirine homurtuyla karşılık veriyor. Santiago, Rio Tambo'nun kıyısında küçük bir köy olan Caniri topluluğunun "reisi"dir. Bu akşam gevezelik etmeye kararlı. "Geçenlerde kuzinim Maria evinizin önünde bir Tunchi görmüş." Bizi şaşırmış görünce, Tunchi'nin kötü ruhların en kötüsü olduğunu anlattı. İnsanlara geceleri ve genellikle kendisi gibi beyaz bir kadınla birlikte görünürmüş. Çok büyükmüş, mavi gözleri ve sarı bir sakalı varmış. "Çok güçlüdür, ama ondan korkmaya gerek yok. İnsanları yanına çağırır ama reddetmek gerekir, çünkü çağrıyı kabul eden ölür. Maria korkmadı ve reddetti. Tunchi memnun olmadı, ououououh, bir kızarsa! Yeniden geleceğini söyledi, sonra buharlaşarak yokoldu."

Bu yazı Büyük Orman İnsanlarının yüzyıllardan beri Tunchi'ye karşı sürdürdükleri mücadeleleri anlatmaktadır. Tunchi'nin giderek nasıl güçlendiğini, kibirlendiğini ve (Ashaninca)'ların, insanların nasıl bir gün onun tarafından öldürülmek tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını dile getirecektir.

Peru 18 milyonluk nüfusuyla geniş bir ülkedir. Adı İnka İmparatorluğu'nun görkemini, alacalı bulacalı pazarları, zanaat ve tarım ürünleri satan melon şapkalı kadınları çağrıştırır. Oysa Peru topraklarının yarıdan fazlasının amazon ormanlarıyla kaplı olduğunu pek az kişi bilir. Peru'da birarada yaşayan çok sayıdaki kavim arasında Amazonlular en az tanınan ve en az önemsenenlerdir. Hakları, bazen varlıkları bile gözardı edilecek ölçüde hiçe sayılmıştır. **"Ormanı işgal etmek gerekir,"** diyordu eski başkan Belaunde, **"zenginliklerle dolup taşan boş (!) bir alandır orası."**

Ormanda oturan elli kadar kavim arasında en kalabalık grubu oluşturanlar Campa-Ashaninca'lardır. Peru Amazonu'nun orta kısmında yaşarlar. Tam sayıları (ne büyük mutluluk ki) kesin olarak belirlenememiştir, fakat Satipo, Perene, Ene ve Tambo ırmaklarının kıyısındaki topraklara yayılmış 40.000 kişi oldukları tahmin edilmektedir. Bu yazıda özellikle Tambo ırmağı kıyısında yaşayan gruplar konu edilecektir.

Campa-Ashaninca bölgesi 1965'den beri gerillalar ile ordu arasında kanlı çarpışmalara sahne olmuştur. Bu durum 1980'den beri Sentier Lumineux gerillalarının varlığıyla daha da ağırlaştı. Campa-Ashaninca'lar yeniden -daha önce olduğu gibi- ordu bombardımanlarının kurbanı olmaktan korkuyorlar. Ayrıca bu savaş onların gerçekliklerinden uzaklaşmış ve onlar için bir anlam ifade etmiyor.

Biraz Tarih ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

Aslında düşman bir kavim tarafından kullanılan Campa adı, İspanyol serüvencileri (Conquistadores) tarafından verilmiş. Bu terim aşağılayıcı bir anlamı olmasına rağmen sık sık onları adlandırmak için kullanılmış. Onlar ise kendileri için "biz insanlar" anlamına gelen Ashaninca terimini kullanıyorlar; biz de bu terimi kullanmayı daha uygun bulduk.

Beyazlarla ilk ilişkileri 1595'e kadar uzanıyor; bu tarihte bir grup cizvit misyoneri geleneksel din değiştirme ve pasifleştirme hedefleriyle gelmişler. Bu "pasifleştirme" sözcüğünü eski Romalıların ona atfettikleri anlamla anlamak gerekli, çünkü sözkonusu olan onları tamamen İspanyol tahtına boyun eğdirmektir.

Dilbilimsel alıntılarda görüldüğü gibi İnkalarla özellikle ticari plan üzerine ilişkiye girdilerse de, amazon kavimleri gibi Ashaninca'lar da İnka İmparatorluğu'na dahil değildiler.

Rio Tambo havzası, pre-andin geçmişte, Apurimac, Ene ve Tambo ırmaklarının tropikal bölgelerini Urubamba ve Ucayali ırmakları havzalarıyla birleştiren en önemli ırmak yolunu oluşturuyordu. Bu sırada, Tambo'nun kontrolu Ashaninca'ların elinde değildi; üstünlüklerini, başka kavimleri de (en önemlileri Machihuenga ve Amaguaca) içeren geniş bir ülkede askeri güçleri aracılığıyla uygulayan Piro'ların elindeydi.

Piroların hakimiyeti, kendilerine, değerli nehir kaynaklarını (hayvanlar ve alüvyonlu topraklar) ve daha önemlisi kendi yapmadıkları el ürünlerini zor kullanarak elde etme etme olanağı sağlıyordu. Yani Ashaninca'lar misyonerlerin gelişinden (XVI. ve XVII. yy.'lar) önceki dönemde ve hatta XX. yy.'ın ilk yarısına kadar Tambo'nun kıyı havzasında yaşamıyorlardı. Kavimler arası savaşlar nedeniyle Orta Selva'nın dağlık bölgelerinde yerleşmek zorunda kalmışlardı. Piro'larla ve diğerleriyle sık sık çarpışmalar oluyordu. Tambo, XVI. ve XVII. yy.'da zor kullanarak hristiyanlaştırma alanlarını yaymaya çalışan ve daha sonra Rio Ucayali fransisken misyonlarına ulaşmak için en kısa yolu bulmak isteyen misyonerlerin zorunlu geçiş yolu oldu. Bu istilâların hiçbiri askersiz gerçekleşmedi. İnancın her zaman savaşın desteğine ihtiyacı vardı. Ama hepsi bu kadarla kalmadı. Misyonerler, Ashaninca toplumunun kendilerine karşı direnmek için birleşmelerini engelleyen karakteristik atomizasyonunu kullanarak inançsız vahşilere karşı savaşlarını yürütmeyi biliyorlardı. Raporları kurnazlıklarını açıkça ortaya koymaktadır; Şu 1816 tarihli rapor gibi;

Raporun hedefleri şunlardır:
—Bazı Campa'ların dostluğunu kazanmak,
—Rio Tambo havzasını daha iyi tanımak,
—Kıyılarında oturanların farklılıklarını bulmak,
—Onları bölen ve bizimle mücadele etmek için birleşmelerini öneren anlaşmazlıklara güvenmek,
—Ve en önemlisi koşullar izin verdiği ölçüde sürekli olarak boyun eğdirme hedefi açısından durum hakkında iyi bir fikir elde ettiğimizi belirtmek.

Misyonerler ayrıca kavimler arası mücadelelerden yararlanmayı ve Ashaninca'lara boyun eğdirmek için Piro'ları ve Conibo'ları kullanmayı da başarmışlardı. Piro'lar geleneksel düşmanlarına karşı kullanabilecekleri inancıyla İspanyollarla anlaşma yapmışlardı. Fakat bu işbirliği yavaş yavaş kimliklerini yitirmelerine neden oldu.

Ruh avcıları, bir dönemde, altın arayıcıları nedeniyle iki katına çıktı. 1645'de Cerro de la Sal'da altın olduğu söylentisi yayıldı. Bunun üzerine Francisco Bohorquez adlı bir İspanyol askeri 46 arkadaşıyla birlikte bölgeyi ele geçirmek üzere Quimiri'ye gitti. Bohorquez bu bölgenin Ashaninca ve Auesha'lar için en önemli dinsel, ticari ve evlilik görüşmelerinin merkezi olduğunu bilmiyordu ve girişimi karşısında yerlilerin silahlı tepkisini buldu. Olay serüvencilerin genel vali Kont Salvatierra tarafından ele geçirilmesiyle kapandı.

Kauçuk Dönemi ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

XIX. yy.'ın ilk yarısında sivil seferler misyonerlerinkinin yerini aldı. Aslında sözkonusu olan 1920'ye kadar "kauçuk dönemi"ni karakterize eden bir beyaz istilasına varan yıldırma niteliğindeki askeri eylemlerdi.

Avrupa'da kullanılan kauçuğun büyük kısmı İspanyol Conquista (fetih) döneminden beri amazon ormanlarından geliyordu. Geçen yüzyılın son çeyreğinde Amazon'u küçük bir azınlık için cennete ve çoğunluk için cehenneme dönüştüren bir olay ortaya çıktı. Avrupa kauçuğu endüstriyel olarak kullanmaya başlamıştı ve 1844'de bu ürünün yeni kullanımlarına izin vererek endüstrinin hızla gelişmesine yol açan kükürtle işlem yönteminin bulunmasından itibaren talep giderek artmıştı.

Amazonda gerçek bir "kauçuk çılgınlığı" gelişti. Bu ürün üzerinde hakimiyet kurmak için Peru'lu ve çevre ülkelerden gelen işletmecilerin de katıldığı bir yarış başladı. Endüstri adına hiçbir şey yoktu, sözkonusu olan tek şey, Avrupa'ya ve daha sonra ABD'ye giden ürünün çıkartılmasıydı. Amazon'da yaşayan kavimler için, fiziksel ve kültürel bir yok oluşa yolaçan bir yapı bozulmasını ifade ediyordu bu dönem. Kauçuk dönemi böylece kesin bir şekilde bölgenin ekonomik, politik ve sosyal biçimlenmesine işaret ediyordu. Bugün beyazlar, melezler ve yerliler arasındaki ilişkileri niteleyen hakimiyet biçimleri bu tarihsel dönemde sağlamlaştı.

Bu dönemde günümüzde de biraz değişik bir biçimde uygulanan **"habilitacion yenganche"** sistemi kullanılmaya başlandı. Bu sistem mamul ürünler ve besin, hatta bugün para olarak avans alan yerlinin çalıştırılmasıdır. Bu avans üç aylık ücretini oluşturur. Kişi böylece beyaz ya da melez patron tarafından elde **(enganchado)** edilir. Yerli kampta patronun dükkanından eşyalar satın alır ve çalışma süresince aldığı eşyaların değeri hakkında en ufak bir fikri olmaksızın hızla borçlanır. Genellikle bu borç ücretinin toplamını aşar ve gelecek sezon için bir süre çalışmak zorunda kalır.

1920'de kauçuk pazarı geriledi. Odun, yeni çarpışmalara yolaçan bir ürün olacaktı. Bu dönem Ashaninca'ların pazar ekonomisine giderek daha çok katılmalarına tanık oldu.

Ashaninca toplumu ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

Amazonun etnik gruplarının çoğunun olduğu gibi Ashaninca'ların da toplumsal örgütlenmesi temel olarak geniş aileye dayanıyordu. Ekonomik alanla sosyal alan arasında bir ayrım yoktu.

Son on yıllarda ortaya çıkan büyük değişikliklere rağmen, bu toplumun geleneksel çizgileri, Ashaninca'ların sahip olduğu yeniden tanımlama kapasitesi sayesinde birçok açıdan hâlâ sürmektedir.

Yazının bundan sonrası özellikle Rio Tambo havzasında yaşayan Ashaninca'larla ilgili olacak. Oldukça kesin bir

cinsel işbölümüne sahipler: kadınlar tarım ve ürün toplamayla uğraşırken, erkekler avcılık ve balıkçılık yaparlar. Son zamanlarda sadece erkeklerin yaptığı, ticaret ve mevsimlik iş gibi yeni faaliyetler de ortaya çıktı.

Av eskiden olduğu gibi genellikle gece yapılır, fakat yalnızca gündüz kullanılan yay ve okun yerini karabinalar aldı. Tarım, cengelin bir bölgesinin bir hendekle sınırlanarak oradaki ağaçların yakılıp kesilmesinden ibaret babadan kalma yöntemlerle yapılır. Bu da erkeklerin işidir. Çürürken toprağı gübrelemesi için kütükler olduğu yerde bırakılır. Böylece elde edilen ve **Chacra** denilen bahçe kadınlar tarafından ekilir. Her ailenin kendi **chacra**'sı vardır. Temel olarak beslenme kaynağı olan manyok ekilir. Meyve veren ağaçlar cengelde yetişir, fakat bazen özel olarak da yetiştirilir (hindistan cevizi, ananas, hintkirazı, muz ağaçları vb.)

Amazon toprağı çok yoksuldur ve bitki örtüsü zenginliğini, çok kolay bozulabilir bir ekolojik dengeye borçludur: çürüyerek ekosistemin devamını sağlayan çok sayıda böcek ve diğer organizmalardır. Çok sayıda akarsuyun varlığı da bu verimliliğe katkıda bulunur. Fakat ormanın yerini bir çölün almasına varacak bir felakete yolaçmak çok kolaydır. Yerliler bunu iyi bilirler, doğal kaynakları kendi çıkarları için asla kötüye kullanmazlar. Bir **chacra** iki ya da üç yıl kullanılır ve sonra tamamen terkedilir. Avcılık ve balıkçılık da aynı ilkeye bağlıdır ve ihtiyaç duyulmayan hayvanlar asla öldürülmez.

Ashaninca'lar bambu kulübelerde, çekirdek aile olarak gruplaşarak, bazen geniş aile üyelerinin kulübelerince çevrilmiş olarak yaşarlar. "Köyler" bir ile elli arasında kulübe içerebilirler. En yakın ulaşım yolundan günlerce uzaklıkta, ormanın ortasında yaşayan küçük gruplara sık sık rastlanır; fakat genellikle yerleşim yerleri bir bitki perdesi ile gizlenmiş büyük ırmak kıyılarında bulunur.

Etkili istila ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

Her aile kendisine gerekli olan şeyi üretir ama bugün tüketim toplumu toplulukların içine girmiştir. Kendileri dokuyacakları yerde, **cushma**'larını (tünik) dikmek üzere kumaş satın alan Ashaninca'lara rastlamak mümkündür. "Made in Occident" biblolar gibi plastik de çekingen bir biçimde ortaya çıktı. Kimileri oyma kayıkları için bir motor edinmişler ve benzin satın almak zorundalar, kiminin ilâca ihtiyacı var, kısacası Ashaninca'lar günden güne paraya daha çok değer veriyorlar. Bazıları satmak için geleneksel beslenmeye dahil olmayan, kahve, pirinç, kakao, zahire gibi ürünler yetiştirmeye başlıyor.

Ashaninca'lar, bütün tarihleri boyunca, diğer etnik gruplara, misyonerlere ve İspanyollara karşı koyabilmek için sürekli bir değişim ve yeniden uyarlanma dinamiğine bağlı oldular. Bu hiç de kolay olmadı fakat kültürel kimliklerini korumayı başardılar. Buna karşılık modernizasyona ve devlete karşı koymaları zor olacak çünkü istila etkili ve sinsi.

Peru 1974 yasasından itibaren "yerli topluluklar" denilen sürekli yerleşimlerin, toprakları üzerindeki mülkiyet hakkını tanıyan Latin Amerika'daki ender ülkelerden biridir. Fakat her an aleyhe dönebilen bir silah sözkonusudur.

Herşeyden önce gerçek anlamıyla etnik toprakların tanınması mevcut değildir, çünkü bu çok önemli alanları kaplar. Devlet tarafından gönderilen grupların girişini engeller. "Yerel topluluklar" kavramı bir etnik grubun toprağının köyü çevreleyen toprak olduğu düşüncesine dayanır. Fakat Ashaninca'lar genel olarak çok hareketlidirler, göçler çok sıktır: doğal kaynaklar yoksullaştığında ya da başa çıkması güç bir toplumsal anlaşmazlık ortaya çıktığında kolayca başka bir yere yerleşirler. Hakim toplumun sürekli saldırganlığına rağmen, bu hareketlilik Ashaninca'ların bugüne kadar dikkate değer bir toplumsal dengeyi korumalarına izin veren unsurlardan biridir. Yerleşikleştirilmeleri, üstesinden gelinmesi güç sorunlar getirecektir. Ayrıca aynı etnik gruba ait hatta bazen yakın bağı olan gruplar arasında toprakların paylaştırılması konusunda anlaşmazlıklar çıkıyor.

Misyonerlerin gelişi, ideolojik düzeyde ve geleneksel yerleşim modellerinin dezartikülasyonu düzeyinde bir yıkım tehlikesini temsil ediyordu; gördüğümüz gibi direniş çok dayanıklıydı. Bugün ise heryere akın eden ve hoşlarına giden yere yerleşen sömürgecilerin yoğun istilasına karşı koymak zorlaştı. Hükümet, kuraklık ve Andların bazı bölgelerini kasıp kavuran savaş durumu tarafından itilerek, daha iyi bir yaşam bulabilmek için yığınlar halinde Amazon'a akın ediyorlar. Ancak (vahşi) dedikleri yerlileri tanımamalarının yanısıra adetleri ve tarım teknikleri de bu yeni ortama adapte olamıyor. Ashaninca'lara ait olduğnu bilmedikleri topraklara yerleşiyorlar, ormanın zenginliklerinin tükenilemez olduğu inancıyla doğayı yağma ediyorlar. Bu yüzden Ashaninca'larla **Choris**'ler (dağlılar) arasında anlaşmazlık kaçınılmazdır.

YERLİ VE LİBERTER

Lowie ve Evans-Pritchard gibi antropologlar ilkel denilen toplumlarda liberter bir toplumsal örgütlenme biçimi görüyorlar. Liberter etnolog Pierre Clastres'a göre onlar "erke karşı", özel mülkiyeti ve iktidarı olmayan toplumlar. Birçok liberter onları, ütopyalarının dünyanın bazı yerlerinde gerçekleşmesinin kanıtı olarak görüyorlar. Ama bu doğru mu? Clastres'ın öğrencisi olan Gilles Bataillon'un yanıtı olumsuz. Liberter tasarılara yakın olmalarına rağmen bu toplumlar liberter değil, çünkü toplumun dışındaki yasalarla, uymak zorunda oldukları atalardan kalma efsanelere göre yönetiliyorlar. Hiç de eşitlikçi değiller, çünkü yaşlıların, topluluğu kabulleri sırasında, bu yasayı empoze etmek için gençlere eziyet etme hakları var. Ayrıca insan olarak görülmeyen komşularla sürekli savaş halinde olmak, halklar arasında barış ve kardeşliği öngören liberter görüşe ters.

Geleneksel Reis'ten Capomafia'ya ▶ ▶ ▶

Geleneksel olarak toplum kendisini oluşturan olguların bütünü üzerinde gerçek iktidar mevkiidir. Bu bağlamda "reis" grubu sembolik söylevini en iyi bilen, Ashaninca'ların kollektif kimliğinin yeniden üretilmesi için gereken mitik söylemi elinde tutan kişiydi. Grubun her üyesinden daha iyi konuşan biri olmanın yanısıra, Pierre Clastres'ın ifadesine göre temel ödevi "konuşma" olan kişiydi. Konuşma yeteneğinin gücü gelenekierden elde edilen bilgiye sıkı bir şekilde bağlıydı. Juan Santos Atahualpa örneği reisin, grubun iradesini yorumlayarak kollektif varlığı yansıtan bu temel niteliğini çok güzel gösterir.

Paradoksal bir şekilde, reislik mevkii iktidar mevkii değildir ve reis emir veren kişi değildir. Bu nedenle otoriter bir adam imajından çok uzaktır. Reisin sözü grubun amaçlarına göre -hiçbir zaman bireysel hedeflere göre olmaz- geleneksel kollektivite tarafından kabul ya da reddedilir. Toplum ve birey arasında kesin bir ayrım korunarak toplumsal düzen sağlanır. İsteyen değil, grubun hizmetinde olduğunu kanıtlayan, gücü ikna yeteneğinde yatan reis olur. Bu nedenle bireyler ondan, bir aile ya da bir soy arasında çıkan anlaşmazlıkta, hakemlik etmeyi bilmesini ister. Burada da elindeki tek araç ikna kapasitesidir.

Reis aynı zamanda savaş faaliyetlerini örgütleme kapasitesi, avcılık ve ekonomik faaliyetleri örgütleme yeteneğiyle ayrılır.

Geleneksel düşmanlar olan Piro'lara ve Conibo'lara karşı verilen ardı arkası kesilmeyen savaşlar, özellikle çarpışmaların en sık sahne olduğu Tambo havzasında oturanların hafızasında hâlâ yer tutmaktadır. Bu savaşların görünür hedefi doğal kaynakların en zengin olduğu yerlerin (ırmak kıyıları) kontrolünü ele geçirmektir. Buralar Ashaninca'lar üstünde bir üstünlük kurmuş olan Piro'ların kontrolü altındaydı. Gerçekte savaşın daha derin bir nedeni vardı: gruplar arasında ittifaklar kurulmasını gerektiren savaşlar, Ashaninca toplumunun iç bütünlüğünü korumanın vazgeçilmez bir aracıydı.

Bu çarpışmalar sırasında reis asgari bir otorite uygulayabiliyordu. Savaş onun için, reisliğini güçlendirerek, prestijini arttırmanın bir aracıydı. Savaşa girmek her zaman kollektivitenin iradesine denk düşmek zorundaydı ve reis savaş dönemleri dışında kendini kabul ettirimeyi de denemeliydi. Hiçbir durumda zaferden ileri gelen prestij otoriteye dönüşmüyordu, çünkü çatışma sona erdiğinde reis bütün zorlama gücünü kaybediyordu.

Ashaninca politik sisteminin temel çizgilerinden biri kumanda gücünü ve prestiji birbirinden ayrı tutmak kaygısı olduğu için, kesin bir biçimde grubun iradesine bağlı olan reisin statüsü geçici olduğu oranda bu "savaş gücü"nü koruma yönünde olası bir isteği gerçekleştirmek güçtü. Ashaninca toplumunun yaşadığı politik kriz de tam bu noktada ortaya çıktı.

Misyonerler ve İspanyol serüvencileri bir "vahşiler" grubuyla ilişkiye girerken, sürekli bir lider arıyorlardı. Uyruklarına boyun eğdiren bir kralı olmayan bir toplum düşünemiyorlardı. Aradıklarını bulamayınca da kendi bakış açılarına göre onun işlevlerini yerine getirebilecek bir kişiye başvuruyorlardı. Tesadüfen genellikle grubun en sıradan bir üyesine gidiyorlardı; geleneksel iktidarın gerçek sahibi oyunlarında hazır bulunmuyordu.

Buna karşılık moderen devlet başka araçlar buldu. Ashaninca toplumunu giderek daha çok kendi ilkelerine göre işlemek zorunda bırakmayı başardı.

Bugün Ashaninca'larda görünümü geleneksel imaja uyan "reis"lere rastlamak mümkün, fakat diğer reis türleri de ortaya çıkmaya başladı.

İsaias, 300 kişilik bir topluluk olan Tsiteneri'nin reisi. Prestij sahibi bir savaş reisleri soyu olan "Alto Tambo" soyundan geliyor. Topluluk oldukça yüksek okumuşluğu ve iyi İspanyolca bilgisi nedeniyle ona güvenmiş. Ayrıca her geleneksel reisin sahip olduğu iyi konuşma yeteneğine de sahip. İsaias uzun yıllar önce, Amazon'da çok etkili olan CIA'e bağlı bir Kuzey Amerikan örgütüyle -Yaz Dil Enstitüsü (ILE)- ilişkiye girmiş. Isaias böylece, masrafları, dönüşünden itibaren kendisine maaş veren ILE'e ait olmak üzere, iki dil bilen kurucu olarak kendini yetiştirmek için Birleşik Devletlere teslim olmuş. Lima'ya yolculukları gi-

derek sıklaşmış; yavaş yavaş topluluğuyla ilgisini keserek, devlet yetkilileri tarafından tanınmaya başlamış. Ayrıca, Ashaninca gruplarının federasyonunu oluşturma girişiminin de öncülerinden olmuş. Coşkulu bir şekilde başlayan bu girişim, İsaias'ın iktidarı elde etmek için diğer liderlere karşı yürüttüğü savaşlar sonucunda başarısızlığa uğramıştır.

İsaias, köyünün artan hoşnutsuzluğuna karşı, statüsünün devamı için iki yönlü bir strateji benimsedi. En titiz geleneksel biçimde giyinerek ortaya çıktığı festivaller düzenlemek için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Geleneklere dönüş çağrısında bulunan büyük söylevler veriyor. Aynı zamanda, özellikle polisin yanında "yüksek makamlar"dan her türlü desteğe sahip olmayı istediğini belirtiyor. Aslında örtülü bir tehlike sözkonusu, çünkü bölgede hapise girmek çok kolay: biraz etkili bir kişinin insanı yerel kaçakçılarla işbirliği yapmak ya da yerliler arasında "bozguncu" faaliyetler yürütmekle suçlaması yeterli.

İsaias, böylece, baskı ve tehdit kullanarak geleneğin etkisini akıllıca yönlendiriyor. Ve tam klasik bir Sicilyalı mafya babası gibi davranıyor.

Canini'nin reisi Santiago, uzun süredir **cushma** giymiyor. O da büyük bir büyük reisler soyundan geliyor. Onu önder yapan metodistler dinini değiştirmişler. Topluluğunu "diğerleri" yani beyazlar ve melezler gibi kabul edilmek için onların giysilerini benimsemiş gibi görünmenin daha iyi olacağına inandırmış. Bu nedenle Canini'liler "uygar" görünmek için tütün ve içki içmiyorlar (en azından ortalıkta içmiyorlar). Bu boyun eğmişlik görünümü altında, Santiago, diğer Ashaninca gruplarının sahip olmadığı bir manevra alanını korumayı başarmış.

Ashaninca'ların hristiyanlaştırılması birkaç yüzyıl önce başlamış. Fakat Santiago'nun Tunchi'den ve Büyük Ormanda sık sık görülen ruhlardan bahsettiğini duyunca eski inançlarının evrenine bir anlam vermeye devam ettiğini anlamak hiç zor değil.

Santiago da Ashaninca federasyonu oluşturma girişimine katılmış fakat İsaias gibi kişilerin kendi çıkarları için uğraştıklarını görünce çok kızmış ve çekilmiş. O zamandan beri bu hikâyeler hakkında bir şey öğrenmek istemiyor ve topluluğunun çıkarlarından başka bir şeyle ilgilenmiyor.

Bu iki kısa tasvir, geleneksel şefin artık varolmadığını gösteriyor. Varolsa da hakim toplumun getirdiği değişikliklere az ya da çok uyum sağlamak zorunda kalıyor.

Tunchi'nin Yolu ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶ ▶

Canini'ye ulaşmak çok zor. Bir turist uçağına binmek ve sonra motorlu basit bir oyma kayıkla Tambo'nun sularına meydan okumak gerekli. Yolculuk can sıkıcı ziyaretçilerin cesaretini kıracak ölçüde uzun. Ama şimdi büyük bir tehlike topluluğu tehdit ediyor. Beyazlar dört ya da beş yıl içinde köyden geçecek bir yol yapıyorlar. Bu yol Canini'nin birkaç saat uzağındaki büyük bir köye erzak taşımakla kalmayacak. En önemlisi ormanı kapışmak ve yağmalamak için gelen her türlü kaçakçı ve serüvenciye yol olacak. Şimdiden çok sayıda kişi çevreye yerleşti. Santiago balıkların önemli ölçüde azaldığını ve yabani hayvanlar yeni gelenlerin yerleşimlerinden korktuğu için, avlanmak için daha uzağa gitmek gerektiğini söylüyor.

Hepsi bu kadar da değil. Yeni gelenler dinamitle balık avlıyorlar ve hareket eden her şeye hiç çekinmeden ateş ediyorlar çünkü av ve balıkçılık ürünlerini satıyorlar. Dahası Amazona uygun tarım tekniklerini bilmiyorlar ve pazartda satmak için maksimum ürünü elde etmek için yaygın tarım yapma amacıyla vargüçleriyle ormanı yok ediyorlar. Böylece ormanın çabuk bozulabilir dengesini tehlikeye atıyorlar; Tambo ırmakları yakında geniş bir çöle dönüşebilir.

Ashaninca'lar ise hemen tüketecekleri dışında doğadan hiçbir şey almıyorlar. Biriktirmiyorlar ve ormanın kaynaklarından ticaret yapmıyorlar.

Canini'ye ne olacak? Santiago ve adamları korkuyorlar. Tunchi, yoluyla birlikte gelince, insanlar hâlâ direnebilecekler mi? ◀

KENDİNİ BİLEN VAR MI?

YETERLİ DİYALEKTİK

Selami ALAGÖZ

Keyfim yok bugün. Durgunum, durağanım, düşünüyorum. Hareketsizim. Yeterli diyalektik yok hayatımda.

Kabul ediyorum düşünceleri bir bir. Sen gel! Sen gel! Şimdi sen!

Acaba hareketi ne yaratacak! Bir selâm mı? Bir kelâm mı? Bir haber mi? Bir mektup mu? Kalem mi, kâğıt mı; kazma mı, kürek mi? Elma mı, sümbüller mi?

Uyuyan arzularım uyanıyorlar ben düşünürken. Ve yoğurmak için yine zamanı, arşınlamak için yolu ve geçmek için Boğaz'ı doğruluyorum.

Vakit beni çağırıyor. Kalbim nasıl ümitlerle bir inip, bir kalkıyorsa, işte öyle inip kalkıyor motor dalgaların sinesinde.

Dün yükselmiştim hayatın üzerine bilincimle, bugün ellerimle hayatın içindeyim. Dün coşkun bir iç diyalog içindeydim, bugün serâpâ perva, iç içeyim başkalarıyla. Merhaba!

DEVRİM?

İsviçre'de bir göl, gölde bir kayık, kayıkta bir adam. Satın almış kendisine İsviçre dağlarının havasını. Şahsi endişelerden uzak tüttürüyor sigarasını...

Otelde tehditkâr ziyaretçiler. Seçkin ve karanlık.... Geleceği dert edinen adamlar. Elleri güçlü, mantıkları kuvvetli. Açıklıyorlar ona. Açıklıyorlar ona ki, aklın yolu birdir. Rusya yeniden bir bataklıktadır ve şimdi karşısındaki Baltacı değildir, Petro, Katerina, hiç biri yoktur...

Ya, diyor, ötekiler? Açıklıyorlar ona ki, gün kendisinindir. Ve adam çıkıyor otelden, emin (!) topraklardan zırhlı (!) trenler içinde salimene geçerek, ülkesine varıyor.

Meydan hazır. Nutuk hazır. Sahne hazır, oyun hazır. Evet, evet, doğrusu bu Beyler, kendimizi aldatmayalım! Rus Devrimi'nin (Ekim 1917) tarihi Çar Petro'dan başlar, milleti ve vatanı için bu büyük milliyetçi (şüphesiz tarihin yetiştirdiği en büyük milliyetçilerdendir) bir "büyüme ve genişleme" programı geliştirmiştir. Ve bu program insafsız bir programdır.

Ne var ki, Çarlık Rusya'sı sanayii devrimini bir türlü gerçekleştirememiştir. Belki hakikaten Rus kapitalisti, emeği değil, emeğin ürününü değil, insanı değil ve nihayet vatanını değil, kârı sevdiği için!

Paradoks şudur ki; tarihin en büyük milliyetçi programı (her halde Sibirya'nın katkısı büyük) neticede kendisine milliyetçi bir yol bulamadığı zaman iştirakçi (collectivist) bir yol, bir Enternasyonal bulmuş, Rus Sanayii Devrimi nihayet bu kalıpla şekillenmiştir.

Ve tabii geniş açılı olmuştur. Ama Nazım Hikmet'in bahsini ettiği açlar, kısmen Çarlık Rusyası'nın kusurlu kapitalizmin artıkları, kısmen de devrimin ürünüdür!...

Olan bence Rus diline ve edebiyatına olmuştur. 1917, Rus edebiyatının, Rus müziğinin sona eriş tarihidir.

Sanayileşebilmek için devrim yapmaya değmiştir ama ancak Batı'dan alınan kredilerle Rusya, hamlesini başarı kılabilmiştir...

Ve şimdi soruyoruz: Rusya'da tarih yeni midir? Rus tarihi Devrimden Önce ve Devrimden Sonra diye ikiye mi ayrılıyor? Yo! Tarih bir bütündür. Mantığı ve dinamikleri vardır (anlaşılır bir mantıktan da bahsetmek gerekmez), gelişimi kesintiye uğramaz!..

Afgan işgali Rus tarihinin bir uzantısı mıdır, değil midir? Uzantısıdır! Yani "Sıcak Denizlere!" irşadının bir programı unsurudur bu işgal...

İran. İran'da ne oldu? Tarih yeni mi İran'da! Yo, temsil yeni! Meğer İran halkı bir dini ideolojiye sahipmiş, bu ortaya çıktı! Ve artık idare daha istikrarlı olsa gerektir. (Ama İslâm'ın kendine has zorlukları yüzünden ki bunlar tarihen herkesin malûmudur, bu olmayacaktır!)

Hangi işin altında olursa olsun insanın insanla imtihanı en büyük sınamadır. Acaba insan için insan nedir?

Psikolojide konu "Ben ve Başkaları" diye ele alınıyor. Adamın biri "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" diyerek, mes'elenin içinden çıkmış. Konuyu mes'ele olmaktan çıkarmış böylece. Ben senelerce, "kişi kendini bilmek gibi irfan olamaz" yahut "kendini bilen Tanrı'yı bilir" gibi formüllerin manasını düşündüm.

Gördüğüm kadarıyla, başkalarını bilmeksizin, kişinin kendini bilmesi hayâl, "ham hayâl!". İnsan başkalarını bilmek, başkalarını tanımak konusunda sürekli bir faaliyet içinde olmalı. Kişisel davranışın normal seyri demek olan "kendini bilmek" (kendine hakim olmak -self-control) da o zaman bittabî oluşuyor, oluşacaktır.

Sempati olmadan, kendini başkasının yerine koymadan (empathy) anlamaya çalışmıyor. Weber ve Değer İçerikli Rasyonalite (Wert-rationalitaet) denilen bir şey fehmediyor. Napolyon'la konuşmadan Rusya Seferi'nin anlaşılamayacağına karar veriyor.

Fransızlar uzun düşünmüşler herhalde. Sonunda biri şöyle demiş: Tout comprendre c'est tout pardonner! Herşeyi anlarsak, herşeyi affetmemiz gerekir!

Yani fazla anlayış akla zarar. Altın vasat. Nedir o halde altın vasat? Sev seni seveni... öyle mi? Yo, öyle değil. Sev senin sevdiğini seveni. Sev senin yolunu benimseyeni. Sev seninle "mes'elede" mutabık olanı ve sakın, "sakın", insanı bir mes'eleye "irca" etmeksizin, kimseyi sevme.

Bir Tartışmaya Kısa Giriş:

DAYANIŞMA

Esin KARAMAN

Biraz dayanışmadan söz etmek istiyorum, ancak ister istemez bu benim bir monoloğum olacak. Siz en iyisi bana cevap yazın, böylece dolaylı da olsa konuşabilmiş oluruz. Evet dayanışma diyordum, bugün bu kavram çok eksik ve yanlış anlaşılıyor inancındayım. Falancalarla dayanışma günü diyorlar para topluyorlar, filanca için dayanışma günü diyorlar pankartlar açıp gösteri yapıyorlar. Dayanışmak için konular saptanıyor, o konularda dayanışılıyor filan. Oysa bu böyle dar alanlara sığdırılabilecek ya da belirli anlarda gerçekleştirilecek hem de planlı bir şey değildir. O bir yaşam tarzıdır, bir bütünlüktür. Yaşamın ortak ahlak değerleri ve anlayışlar çevresinde yaratımıdır. Birlikte yaşama güdüsüne sahip bir canlı olarak insan, topluluğunun tepesine çöreklenen bir güç ona müdahale etmediği sürece bunu yaşamış ve müdahalelere karşı da bu tarzını savunmaya çalışmıştır. İlk insan toplulukları hakkında edindiğimiz bilgiler ya da sonraları uygar dünyanın keşfettiği topraklardaki izole topluluklar (kızılderili toplulukları çok yakın ve çok tipik bir örnektir) bunu açıkça göstermektedir. Bu aslında bir tür simbiyotik yaşamdır. Bu güçlünün ve güçsüzün, akıllının ve aptalın bir aradalığı aslında, bir bağlamda eşit olmayan teklerin bütünlük içinde birbirlerini eşit haklara ve ihtiyaçlara sahip algılıyor olmaları; herşeyin herkesin ya da hiç kimsenin olmaması durumunu yaratmıştır. Kuşkusuz böyle bir anlayış salt tehlikelere karşı koyabilmek için biraraya gelmekten doğamaz. Bunun için bir aradılığı şiddetle istemek gerek. Birlikte avlanmanın kolaylığının yanısıra zevkini de, birliktelikten güçlenen güven duygusunu ve birlikte eğlenmenin tadını istemek gerek. Gelelim bugünkü dayanışma söylemine; yaşamını her biri kendi başına üreten ve farklı kaygılara sahip olan insanların tek bir konu etrafında biraraya gelmesi veya zordaki birilerine yardım etmesi, dayanışma diye adlandırılırsa bu olgu çok hafife alınmış olur. Çünkü o isteyerek birarada yaşayanların yaratığı kendi ahlakıyla güçlenir. Oysa bugün dayanışma diye adlandırılan olayların temelinde ya ilkeler ya da programatik hedefler sözkonusudur. Bunlar da ya yaşamın tek bir alanına bağlanmakta ya da yaşamı programlar çerçevesinde sınırlamaktadırlar. Bu noktada ortak bir ahlak yaratılmasından söz edilemez. Çünkü ahlak yaşamın her noktasını birlikte yaratma çabasından doğar. Diğerleri ve ben ya da toplum ve ben ikileminin insanların kafasında varolduğu ve bu düşünceyi her an yeniden üreten bir toplum organizasyonunun sözkonusu olduğu bugünkü durumda herhangi bir ahlaktan söz etmek mümkün değildir. İnsanlar bir yandan yüzyıllardır dayanışmacı ahlağın kalıntısı olarak taşıdıkları bir takım değerlere sahipken, diğer yandan da zorun, otoritenin ve maddeselleşmiş yaşamın ahlaksızlığı kendini dayatmaktadır. (tabi buna kimileri farklı bir tür ahlak diyebilir, ancak bilinmeli ki, hükmetmenin ahlağı yoktur; o, sonuca varmak için her türlü aracı olurlar işte tam bu noktada ahlaktan asla sözedilemez). Dayanışmanın bütün yaşamı kapsadığı ya da bir yaşam tarzı olarak ortaya çıktığı ve kendi ahlağını yarattığı durumlar, sömürenlerin ve hükmedenlerin damgalarını vurduğu bu dünyada da görülmüştür. Onlara karşı hemen her başkaldırı diriliğini koruduğu sürece bu yaşam tarzını yaratmış ve geliştirmiştir. Paris komünü, İspanya iç savaşı vb. bunun örnekleriyle dolu olduğu gibi yaşayanlar bilir, asiliği yaşam tarzı haline getirenler, dayanışmayı ve onun ahlakını mücadele içinde yaratırlar.

'Asıl bizim aramızda güzeldir hasret
Ve asıl biz biliriz kederi.' (*)

Bugün egemen ahlaksızlık güçlü temellere sahipken, onun içinde dayanışmayı aramanın sonucu, ancak zorluklar karşısında biraraya gelmek olarak ortaya çıkıyor. Doğrusuya gidip on kişi dağ başında yaşamak gibi bir niyetimiz yoksa, başka türlü olabileceğine ben de inanmıyorum. Ancak onu alanlarda, programlarla, ilkelerle sınırlamaya karşıyım. Aksine tüm alanları kapsayabilecek bir esneklikle bakılmalıdır. Çünkü zorbalık ve baskı insanların zihinlerinde ve gönüllerinde dahi duvarlar örmüştür. En umulmadık yerde ve en farkettirmez tarzda yaşamımızı denetlemektedir. Sorun yalnız grevdeki işçi için para toplamak olmamalıdır. Onun evindeki hasta çocuğundan, bu eyleme hangi beklentilerle kalkıştığından, nasıl bir adam olduğundan bihaber isek ve hiçbir ortamı onunla paylaşmıyorsak, birbirimizi kaygılar ya da sevinçler için aramayacak kadar yabancı isek bu, birilerinin diğerlerine yardım etmesi olur ki, yardım derneklerinden tek farkı, seçilen alandır. Bugün dayanışmayı ancak aynı çevrede ve benzer biçimde yaşayan insanlar yaratabilir. Yanlış anlaşılmasın herkesi düzenin hapsettiği ortamıyla sınırlamak niyetinde değilim. Bu çevre doğumumuzla pat diye içine düştüğümüz bir çevre olabileceği gibi, kişi tarafından seçilmiş bir çevre de olabilir. Ama öncelikle insanların birlikte yaşamayı, düzenin böyle bir anlayışa karşı geliştirdiği tüm yıkıcı etkilere rağmen, dayanışmayı şiddetle istemeleri gereklidir. Herkesin minik evinin duvarları arasına sığındığı, açken bile güçlükle arkadaşından yardım isteyebildiği, diğerinin de ona verirsem ben yarın ne yaparım diye düşünmek zorunda olduğu böylesi bir durumda, bu çok zordur ama bir yandan da hâlâ cenazelerin birlikte kaldırılabilip, düğünlerin birlikte yapılabildiği, karı-koca ya da baba-oğul kavgalarının komşuların aracılığıyla çözülebildiği bir toplumda yaşadığımızı düşünürsek o kadar da zor olmadığını farkederiz. Sorun bu kısmi kollektifliklleri genişletip yaygınlaştırabilmektir. Bu, bir yandan dayanışmacı bir ahlakı geliştirebileceği gibi diğer yandan da insanların kendi yaşamlarına sahip çıkmalarına doğru bir adımdır. Birlikteliğin gücünü ve kendine / kendi gibilere güveni geliştirebilecek bir okul olabilir. ■

(*) Ahmed Arif, "Hani Kurşun Sıksan Geçmez Geceden"

öğrenciler :

"HAKLARIMIZA SAHİP ÇIKALIM"

◆

KARA- Önce olayın bir tasvirini yapsak.

● Biraz dağınık olacak ama, toparlarız. Öncelikle yasa tasarısının geliştiriliş biçiminin özellikleri, 80 sonrasında alışılmış bir şeydi ama, bizim pratiğimizde ilk defa örgütlenip; kısmen de olsa, görece de olsa, belirli bir süreci öğrenci gençlik olarak başlatmamızdan sonra gelen somut en açık saldırıydı. Yani belirli bir yasanın etkilediği; onun etkinliklerini düzenlediği insanların yararına değiştirildiği öne sürülüyor, fakat bu insanların yahut da temsilcilerinin en ufak görüşüne dahi başvurulma gereği duyulmuyor. Böyle bir yasaya karşı bu anti-demokratik olarak niteliyebileceğimiz tavra karşı belli bir tepkinin kanalize edilebilmesi için derneklerle ve öğrenci gençliğin örgütlü kurumları olan derneklerin temsilcilerinin oluşturduğu oturumlarda olay tartışmaya açıldı. Biz de kendi birimlerimizde, okulumuzda olayı somutlaştırmadan, yani belli eylemler üzerinde somutlaştırmadan tartışmaya açtık. Anti-demokratikliği üzerinde ve belirli bir tepkiyi oluşturmak yönünde tartışma sürecini başlattık. Bizim okulda bir genel üye toplantısında olay konuşuldu ve herkes bu olaya karşı bir takım tepkiler göstermek gerektiği ile bu tepkinin gerekliliğinin propagandasının canlı ve geniş tutulması doğrultusunda görüş birliğine vardı. Dernekler arası iletişim sağlanarak süreç yaygınlaştı. Burada yazık ki dernek içindeki anlayış farklılığı ve anlayışlar arasındaki iletişimsizlik nedeniyle süreç bize sağlıklı bir şekilde aktarılmadı çünkü aynı anlayıştan olmadığımız insanlar dernekler arası iletişimi sağlıyorlardı. Bizler de çeşitli nedenlerle; muhalefeti oluşturan insanlar olarak dernekler arası tartışmalara temsilci gönderememiştik, gelişmelerden uzak kalmıştık açıkcası. Bazı bilgiler geliyordu ama sürece tam hakim olabilecek kadar değildi. Fakat daha sonra başka fakültelerdeki insanların aktardığı bilgiler sonucu, 'öğrenci postası' çevresinin desteklemediği bir eylem olarak; kamu oyunda önemli bir etki oluşturacağı sanısıyla yürüyüş eylemi gündeme getirildi ve benimsedik bu olayı. Kitleselleşmesi için de olabildiğince çalıştık, yaşama geçirilmesi gerektiğine inanıyorduk. Böyle haklı bir karşı çıkışın gerek eyleme katılanlar açısından, gerekse de, eylemin yapacağı propaganda nedeniyle, yani bir anlamda yılgınlığı kırma yolunda, haklarımıza yönelen saldırılara -burada sözünü ettiğim yeni yasa tasarısı- karşı haklarımızı korumak ve yahut daha ileri adımlar atılabilmesi için ve daha geniş olanaklar sağlayabilecek konumlara gelebilmek amacıyla belirli tepkilerin gösterilmesi gerektiğine inanıyorduk ve belirli bir tepki oluşturmaya çalıştık. Sınırlı kaldı, o muhalefet dediğim kesim kitleselleşmesi için çalıştı. Olay yerine olayı geç duymanın verdiği bir olanaksızlıkla az sayıda gidebildik.

◆— Daha fazla olabilirdi, bizim okuldan fazla olabilirdi.

● — Okulda, insanlarda, belirli dönüşümlerin ne derece gerçekleştiği, eğitim alanımızın kendi koşulları da belirleyici. Okulun öğrencilerinin toplumsal sınıflardan ne derecede, ne ölçüde yansıma bulduğu da gözden kaçırılmamalı. Böyle bir eylemde sorunların belli bir duyarlılıkla karşılanıp tepki gösterilmesinde onlar da önemli oluyor. Aynı zamanda sınav dönemiydi de.

Bir takım hakların korunmasında o hakları elimizden almaya çalışan saldırıya geçen çevrenin izninin alınması anlayışının sekterliği - tüm dernekleşme süreçi de göz önünde tutularak - unutulmamalı, bu anlayış bir yandan da kitleye, kendi haklarını koruyan ve sorunlarına sahip çıkan politikasına, güvenmemek ve yahut da bu güvene gerek duymamakta diretmekteydi. Yaptıkları sorumsuzluklarla yürüyüşün başlamadan bitmesine dahi neden oluyorlardı.

KARA — Geçerken sıkıştırmak istediğim bir kaç soru var: Biri temsilciler, bu eylemler dizisinden önce öğrencileri temsil edenler, bu sıralarda öğrencileri temsil edenler ve bundan sonra temsil edeceğini düşündükleriniz. Yani bundan önce öğrenciler temsil edildi mi, edildiyse kimler nasıl ettiler, bu gün bu eylemler dizisine katılan öğrenciler aynı şekilde temsil edilmek istiyorlar mı? İstemiorlarsa...

◆— Aynı insanlarla mı, aynı şekilde mi? Mekanizma aynı insanlar farklı mı?

KARA— Aynı şekilde, bunu istemiyorlarsa düşündükleri değişiklikler ne gibi değişiklikler? Bir kopukluk yok mu temsil edenler ve temsil edilenler arasındaki ilişkide?

●— İçinde bulunduğum pratik süreçte gözlediğim şu: gelişmeleri yorumlayıp eylem ve çalışmalar vb. çeşitli öneriler biçiminde somutlayan kişiler ürünlerini kitleye sunuyorlar. İkna süreci ardında; benimsenen, gereksinimlere yanıt veren öneri sahipleri temsilci konumuna geliyorlar. Yada resmi temsilciler içerisine gerçek temsilci haline geliyorlar. Yazık

ki organize çalışan, sürekli üreten, bir taban olmadığından kitle önerilere, en azından olayın başlangıcından önerilerin oluşturulması aşamasında yeterince katılamıyor. Sadece kendine sunulanlardan kendine uygun geleni seçmekle sınırlı kalıyor. Benim genel sezdiğim eğilim şeydir, bu sürece daha etkin katılma eğilimi; bu daha, daha değil tam benimsediğim bir düşüncedir. Tabanda insanların sorunları çerçevesinde örgütlenerek, gerçekliği tüm ilişki ve çelişkileri içinde algılamaya ve bir takım politikalar üretmeye yönelik çalışmalar giriştiği örgütlenmeler. Yani dernekler bence bunu hedef almalıdırlar. Politika üretimi tabandan gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. **Yani mücadele içerisine bizzat taban sokulmalıdır.**

KARA — Tavan ve taban olmamalı mıdır?

● — O zaman şu günkü bakış açısına göre değerlendiriyorum: "tavan" ve yönetim kurulu diye. Yani o zaman yönetim kurulu gibi organlar: politikayı üreten, mücadele süreci içerisinde etkin olan, insanları ikna etmek zorunda olan bir anlamda organizatörler, koordinatörler durumuna gelirler, bence böyle olmalıdır. Yani onlar kendi politikalarını bu tavandaki örgüte, mücadeleye dayandırmak zorundadırlar. Bence çeşitli biçimlerde ortaya çıkan yakınmaların temelinde bu işleyiş kusuru ve yahut da gerekli yeterliliğe ulaşamama yatıyor.

KARA — o zaman tavan bir karar organı değil bir koordinasyon organı olarak şekillenir.

● — Karar da verebilir ama sorun kararın alınış biçimleri ve koşulları.

▶ — Bizim derneğimizde tavanın bir özelliği var, seçilmiş bir tavan değil, tabanın düşüncelerini yansıtan bir tavan değil, o yüzden şu anda gerçek tavır koordinasyon arganı olması yolunda.

● — Bence bir koordinasyon organı haline gelmesi demek karar alamaz demek değil, örgütlü mücadele eden politika üreten tabanın etkin denetimi altında karar alabilen bir mekanizma haline gelebilir, "tavan" ya da yönetim kurulu. Bir de eğer gerçekte dediğim anlamda başarılabilseydi, örgütlü mücadele tabanda sürekli kılanabilseydi o zaman bu öneriler daha doğaçtan gelişebilecekti zaten. Yani "tavan" ile taban arası ilişkiler belirli üretimlerin "tavan" da yapılıp tabana sunulması şeklinde gerçekleşmeseydi sadece, artık bilemiyorum teknik nedenlere mi atalım suçu... dernekler içinde sürekli üye toplantıları yapamamaya kadar, pratik sürecin bizi yeterince bu hale getirmediğine mi ve yahut bizim pratik süreçte bunu yeterince sağlayamamıza mı atalım. Yazık ki sadece tavanla taban arasındaki ilişki politika önermek, onun kabulü / benimsenmesi ve yahut da benimsenmemesi şeklinde oldu.

◆— Ancak tabii bu yetersizlikler yüzünden oluyor. İnsanların bir isteği de bir genel üretim mantığının oluşmasıdır. Böylece önerilerle gittiğimiz insanlarla onların önerilerinin akılcı bulunması, onların önerilerine sahip çıkılması ve desteklenmesi sürecine girmeliyiz. Böyle bir istek var aslında. Yani sözünü ettiğim, koordinasyon kurulu. Fakat pratik zorunluluklar aslında amatörce yaptığımız için temsil kurumunu da meşrulaştıran ve onu yücelten bir duruma sokmuyor, amatörce yapıyoruz çünkü. Bir takım insanlar biraz daha fazla zaman ayırıyorlar, öneriler ya da karşı fikirler doğrultusunda da ödün verilmez bir tutuma girmiyorlar. Böyle bir ahlak var şu an gelişmekte olan muhalefet içinde. Bazı pratik sorunları çözersek, bu temsil olayını da en demokratik en katılımcı yönde çözmeye taban bizi zorluyor zaten. Bugün insanların önerileri bütün olayların en geniş kitlenin katıldığı toplantılarda değerlendirilmesi yolundadır zaten.

KARA — Peki "taban"ın yönetim kurulu üzerinde denetimi nasıl olmalı?

● — Çalışma birimlerinde, sınıf toplantılarında ve genel üye toplantılarında insanların hem öğrenci olmaktan hem de yurttaş olmaktan doğan sorunları, istemleri, önerileri sürekli tartışma ve çalışma konularını oluşturmalıdır. Buradan çıkan kararlar veyahut da çözüm önerileri, istemler yönetim kuruluna iletilebileceği gibi yönetim kurulu da tabanın nabzını elde tutarak böylece onun adına daha sağlıklı kararlar alabilir.

KARA — Belirli "dünya görüşlerine" sahip olanlarla öğrencilerin ilişkisini nasıl görüyorsunuz?

● — Ben sorunu şöyle koyayım, bu insanların belirli bir ideolojik amaçları olsa da, daha uzun vadede, ulusal çapta olsa da, yani en azından şunu yapmak zorundalar, kendileri öğrenci kitlesinin bulunduğu birim-

lerde sürdürüyorlar yaşamlarını büyük ölçüde, hangi siyasi görüşten olurlarsa olsunlar pratikleri daha çok kendi birimlerine yönelmelidir. Çünkü toplumsal muhalif hakeketleri bir bütün olarak düşünürsek bu hareket içerisinde yer alan ya da o potansiyeli taşıyan insanlara, ulaşılması gereken insanlara yönelik belirli çalışmaları yürütecek olan insanlarda her halde kendi bulundukları yerlerde, kendi birimlerinden yeşertmeliler bu mücadeleyi öyle düşünüyorum. Kendi okulunda kendi somut sorunlarından yola çıkarak bunların çözümü doğrultusunda ama perspektifini de kısmadan, şu belli anlayıştakilerin söylediği gibi sadece sendikal, akademik, demok-

ratik hedefler koymadan önüne, ama bunların çıkış noktası olarak olabildiğince geniş bir perspektifle insanları somut sorunları çevresinde örgütleyip ve kendi sorunlarının toplumun diğer kesimlerinin sorunlarıyla bağlantısını ve çözüm yolunun da diğer kesimlerle birlikte mücadeleden geçtiğini gösterebilmek amaçlanmalı.

▶— Ve süreçte oluşan bir takım tepkileri eyleme dönüştürüp kanalize etmek. Kendi sorunlarına sahip çıkma geleneği yaratmak.

KARA - Öğrenciler arasında iletişimi güçlendirmek amacıyla federasyonlaşma gibi bir eğilim, istem var mı? Ya da bu olabilir mi?

●— Öğrencilerin kendi istemlerini bir anlamda kamuoyu oluşturarak örgütlü bir şekilde, birleşik, arıyabilecekleri; yani demokratik bir güç haline gelebilecekleri federatif bir yapıya gereksinimleri vardır. Ama Anayasa da da var olan dernekleşme hakkına yasallık adına yasa dışı bir şekilde (Gerek olmadığı halde rektörlükten izin belgesi zorunluluğu ve verilmesi gereken keyfiyetin verilmemesi son olarak da yeni yasa tasarısı örnekleri) engel olunmaktadır. Birimlerde derneklerin kurulmasına dahi tahammülü olmayan siyasi iktidarın birleşik demokratik öğrenci muhalefetini tolere edebileceği kuşkuludur.

◆— Öğrenci derneğini ben şöyle değerlendiriyorum: Bugün yeteneğini yitirmiş öğrencilere insan olma niteliğini aşılayacak bir dernek olmalıdır. Dernekler özgür iradesini geliştirebilecek insanların oluşmasına katkıda bulunmalıdır.

Bir de şuna değinmek istiyorum, bu yürüyüş bence uzun bir aradan sonra öğrenci hareketinde bir dönüm noktası. Bu olay insanlara tepkilerini ifade edebildiklerini ve sonuç alabildiklerini gösterdi. Bu olaylar moral değerler açısından da önemli bir etki yaptı.

▶— Bu öğrenciler arasında derneklere karşı bir güvensizlik vardı, derneğin bazı hakları elde etmede başarılı olamıyacağı konusunda endişeler vardı. Bu yürüyüş ise bu tür kişilerin derneğin bir şey yapabileceği konusunda güvenlerinin sağlanmasına yol açtı. Bundan sonra ki eylemlilik süreci için de belirleyici oldu.

KARA — Bu yürüyüş katılan insanları nasıl etkiledi, olay sırası ve sonrası. Moral değerlerinde ne gibi izler bıraktı?

●— Evet bir tepki ifade ediyorduk, yürüyorduk kimseye saldırmamıştık ama polisin bize tavrı bence vahşetti, saldırıydı. İnsanlar joplanıyor yerlerde sürükleniyordu. Bazı sivil giyimli kişiler sıralardan birini işaret ediyor ve çevik kuvvet de çevresindekileri joplayıp onu yakalıyor ve götürüyordu.

Bir güney Amerika filmi vardı, ölüm cellatları insanları gösterir tek tek, bu durum bana onu hatırlattı. Bütün bunlar çok moral kırıcıydı. Ama yine de insanlar durumlarını, saflarını korumaya çalıştılar. Ancak kısa süre sonra dağılma oldu herkes kaçmaya başladı. Ben de koştum, arkamda iki kişi vardı. Polis, kızlara çok kötü davrandı saçlarından sürükleyip jopladıklarını ben gördüm. İzdihamda düşenler oluyor üzerine başkaları düşüyor ve polis onları jopluyordu.

◆ — Ben arkadan, olayı dışından izleyebildim bu dayak ve kargaşa sürerken yoldaki diğer insanlarda durmuş izliyorlardı. Bence bu gördükleri onlarda da derin izler bıraktı. Seyredenlere de polis bir süre sonra müdahale etti, dağılmaları için. Ama sonuçta bunu yaşayanlarda bıraktığı iz bence haksızlığa uğramışlık ki bu hafif bir kelime, kızgınlık ve öfkeydi.

● — Ve bu durum okuldaki diğer tanıdığımız öğrenciler üzerinde çarpıcı bir etki yaptı. Özellikle gazetelerde çıkan fotoğraflar ve olayı yaşayanların anlattıkları onlarda bu baskılara karşı bir tepki yarattı. Nitekim daha sonraki yemek boykotu gibi girişimlere de geniş katılım gözlendi.

◆— Bu arada yasa tasarısının incelenmek için geri çekilmiş olduğunu öğrenmek de moralimizi yükseltti.

●— Ben de şunu ekliyeyim, olay yerinden uzaklaşırken çevre esnafının sıcak iligisini gözlemledim. Bazı gatelerde çıktığı gibi esnaf "bırakın biz halledelim" gibi bir tavra sahip değildi.

KARA — Daha sonra ne gibi dayanışma tarzları geliştirildi ? Ya da geliştirildi mi?

●— Evet, demokratik kuruluşlara ve SHP gibi bazı partilere gidip durumu bildirmeye ve demokratik muhalefeti olaya duyarlı bir tavır geliştirmeye çağırmaya karar verdik. Bu arada bazı avukatlarla görüşerek yardımcı olmalarını istedik ki bu olumlu karşılandı.

▶— Bu sırada da gözaltındaki ya da tutuklanmış olan arkadaşlarımız, öğrenciler için para toplandı. Olayları basından izleyen ya da yaşayanlardan duyan pek çok insan etkilenmişti. Biz böyle bir şeyi söylediğimizde bazıları biz de bunu düşünüyorduk diye desteklediler. Hatta kendi çevrelerinde bu kampanyayı yürüttüler, para toplayıp getirenler oldu.

◆— Bu olay, bence en önemlisi aynı sorunları, aynı kaygıları paylaşan öğrenciler arasında bir dayanışmanın temelini attı. ■

NOT = Konu ile bağlantılı haber ve yazılarınızı bekliyoruz.

Bilimsel İnceleme ve Tartışma Dizisi -1-

DÜKME KUŞUNUN KUYRUĞU

Can Burak

Yaşadığımız yüzyılın stres yaratan çemberi içinde varlığımızın tesadüfi değişkenleri nelerdir? Neler ve kimlerdir insanın yaşadığı çevreye ve dahası insanın insana elleşmesinin (yabancılaşmasının) nedeni? Bakış açılarının çok yönlü olabileceği varsayımını gözönünde tutarak, bu sorunun öznel ve nesnel koşul ve nedenlerine global bir yaklaşım getirmek istiyorum. Yaklaşımın objektif olması açısından bilimsel yöntemlerle elde edilen nedensel sonuçlar ve değerlendirmeler, konunun içeriği açısından önemli olduğu kadar, salt üst düzey yetkililerince değil, sıradan insan tarafından da algılanabilmesi / yorumlanabilmesi açısından hayati bir önem taşır. "Elleşme" (yabancılaşma) konusu açısından yazıda ele alınan örnek bu nedenle oldukça basit bir konu çerçevesinde ele alınacaktır. Örnek şu: Düğme. Evet bildiğimiz düğme.

Üzerinde düğme bulunmayan, herhangi bir düğme ile her gün bir ilişki içine girmeyen bir kişi sanırım yoktur. Hal böyle olmasına rağmen, acaba kaç kişi düğmenin tarihsel ve sosyolojik kullanımı ve araçsal / amaçsal niteliği üzerine düşünmüştür. İşte kapitist dünyanın insanı getirdiği düzey burasıdır. Gelişmiş kapitist giysilerde (blucin gibi) ve aygıtlarda (dijital TV gibi) düğmenin yerini alan araçlar dahi onun işlevini azaltmamıştır. Gerçi bu araçların düğme statüsüne girip girmediği de ayrı bir tartışma konusudur.

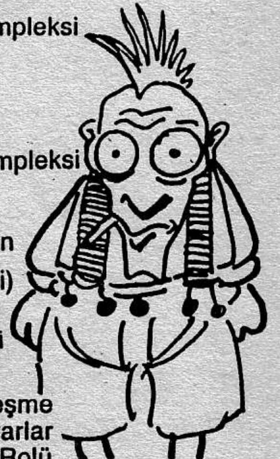
Düğme ilk olarak anaerkil ailenin çözülmesi ve patriyarkal ailenin oluşma süreci içerisinde kullanılmaya başlanmıştır. Babanın ökaliptüs kompleksi (anneyi erkek çocuktan kıskanma) erkek çocuğun cinsel organını gizlemeye yönelik bir baskı oluşturması, düğmenin kullanım alanını oluşturan belirleyici etkendir. Konu açısından antropolog B.J. Hadımovski'nin gözlem ve çıkarsamaları oldukça aydınlatıcıdır: "Dükme kuşunun (düğme kelimesi işte buradan gelir) daire biçiminde ve ortası delik olan kuyruk kemikleri bu iş için biçilmiş kabandı. Papüs bitkisinin geniş yaprakları bu kemik parçası ile birbirine tutturularak, bir çeşit "don" oluşturuluyordu." (*)

Daha sonraları kabul gören entest (meme örtme) yasağı, kız çocukları üzerinde belirli yaptırımlar getirerek, toplumsal ahlakın müdahaleci yönelişine paralel olarak, düğmenin kullanım alanını genişletti. Göçebelikten yerleşik yaşama geçiş, artık ürün, mal karşılığı mübadele derken, maddi bir zorunluluk olarak bir değişim aracına duyulan gereksinim ilk olarak yine düğmenin "para" benzeri bir meta haline gelmesinin nedeni olmuştur. Yine Hadımovski'ye göre "Dükme kuşunun kuyruğundan yapılan ilk düğmenin kullanılmaya başlanmasından sonraki 200 yüzyıl içinde bu kuşun nesli tükendi. Zira değişim aracı haline gelen kuyruk kemikleri Dükme'nin, kaçak olarak avlanmasını ve hunharca katlini de beraberinde getirmişti. Gerçi Dükme kuşu kuyruğu enflasyonbenzeri olaylara neden olup, yerini madeni paralara bırakmaya başlasa da, çabuk üreyemeyen kuşun neslinin tükenmesini engelleyemedi. (**)

Hadımovski'nin hayvansever yaklaşımının yanısıra, olayın gelişimi tarihsel ilerleme açısından zorunluluk olarak ele alınmak durumundadır.

Günlük kullanım açısından düğme, ilk ortaya çıkışındaki bu dolaysız etkiyi kaybetmiş, onca önemine rağmen fark edilemeyen, bilincine varılamayan bir metaya dönüşmüştür. Yanısıra gözden kaçan diğer bir önemli nokta da, düğme-ilik ilişkisinin yeterince açıklanmış olmamasıdır. Oysa bu ilişki, insanda var olan ortaya çıkartılması gereken lozibo enerjisinin (şehvet) benzer bir yansımasına tekabül eder. İliksiz düğme olur mu? Bundan erkek egemen anlayış ya da feminiz anlayış yanlısı olduğum fikri çıkartılmasın. Düğme-ilik ilişkisine tarafsız (ne idüğü belirsiz) bir yaklaşım sözkonusu. Ancak bu ilişkinin bilimsel yöntemlerle diseksiyona (deneyerek, açıp kesip biçerek inceleme) tabi tutularak incelenmesiyledir ki, insan-insan ilişkileri gerçek ve öskür anlamına bürünsün. İçinde yaşadığımız yaşamın içsel bir sorunu olarak bize düşen görev, insanları ilikleme bilinciyle aydınlatarak, kendi düğmelerinin farkına varmalarını sağlamaktır. Ancak bu yaklaşım ve anlayış sayesinde bizden sonra gelecek kuşaklara devredeceğimiz yaşamın ilerlemeci mantığı gerçek anlamına kavuşabilir. Kısaca; sebepsiz sonuç, iliksiz düğme olmaz!

(*) B.J. Hadımovski: Ökaliptüs Kompleksi
(**) Aynı yerlerde

Kaynakça:

1- B.J. Hadımovski: Ökaliptüs Kompleksi
2- B.Krudon: Deliğin Düğmesi
3- T.Maykıs: Düğmenin Deliği
4- T.Maykıs: Der Knopf der Germen (Germen Düğmesi)
5- Conan: İlkel Çağların Kemik Düğmesi
6- Zitler: Mein Knopf (Düğmem)
7- F.Krupetkin: Karşılıklı Düğmeleşme
8- B.Mikinin: Düğmeyi Taştan Oyarlar
9- E.Döngels: Tarihte Düğmenin Rolü
10- VII. Kinin: Bir İlik Aşağı, İki İlik Yukarı
11- VII. Kinin: Akneli Düğme, Bir Ergenlik Hastalığı
12- S.Forel: Reflexions sur la Bouton (Düğme Üzerine Düşünceler)
13- Voltran: Düğme Savaşçıları
14- G.Istalin: Demir Düğmenin Alfabesi
15- S.Marvin: Düğmenin Türeyişi
16- E.Krom: Düğmeleme Sanatı
17- F.Nişe: Böyle Rica Etti Düğme

KARA için, Sultanahmet, Cağaloğlu çevresinde yaklaşık 80.000 TL.'ye dergi bürosu + lokal olarak kullanılabilecek bir yer arıyoruz. Bilen, duyan, gören varsa bildirmesi...

KARA'ya
İyi gidiyorsunuz. Otorite karşıtı yazılarınız çok hoşuma gidiyor. Çevremde, çok devrimci (bize karşı) görünüp de, babalarının önünde onların sözünden çıkmayan, otoriteyi kanıksayan vatandaşları gördükçe gülüyorum. Bu vatandaşlar biraz da KARA okusa fena olmaz hani. Gerçi KARA okumayıp da (hatta devrimci (!) olmayıp da) otoriteye karşı çıkan insanlar var. Lisede saç kesimini protesto etmek, daha doğrusu alay etmek için kafalarını üç numara tıraş edenler gibi.

KARA iyi gidiyor; DEVAM
Bülent SONGÜL / **TİRE**

Bizim orda bir ağaç var
Bütün kardeşleri gibi
Adı Ağaç
Aldırmadan kara, tipiye
Ne de zamanın uygunsuzluğuna
Açmış çiçeklerini
Hem de sere serpe
Bizim orda bir karşı çıkış var.

KARA'ya: Pek bir şey anlamamakla birlikte seni pek sevdim. Artık neysen böyle hep çık emi.
Erkan YÜKSEKTÜRK / **İZMİR**

BANA MAVAL OKUMA

Arkadaş ben liberterim
Bana maval okuma!..
Beylik laflarınla bana
Sakın mekik dokuma!
Kapitalist olmamış toplumun hikâyesi
Artık geride kaldı;
Bildiğin masalları kurt kaptı!
Şimdi zamanın çarkları
Daha geniş dokuyor, daha derin
Daha şumullü!...
Senin bildiğin ise Endülüs'ün
Yalnız gülü!..
Tatmin etmez beni
Senin deyimin...
Efendin Marx,
Dostun Max Weber...
Doğar o bende kendiliğinden,
Alırım onu ben istediğimden,
Kâh Fuzuli'den kâh sa Tevfik'den...
Arkadaş ben liberterim,
Kurarım, hür
şekillensin diye ümitler;
Yıkarım, hür
Kokmasın diye kokuşmuş olan!
Apoloji (*) değil bu,
Bir meydan okuma!
Seni uyarıyorum:
Bana maval okuma!...

Selâmi ALAGÖZ / **İSTANBUL**

(*) Savunu

ABONE OL

YURTİÇİ YILLIK 3000 TL
YURTİÇİ 6 AYLIK 1500 TL
YURTDIŞI YILLIK 20 DM
TUTUKLULARA ÜCRETSİZ

posta çeki 247723

BİLSAK'ta yapılan, dergi-okur söyleşilerinde KARA Dergisi de programda yer alıyordu (17 Nisan) Bu söyleşilere katılmak gibi bir düşüncemizin olmadığını ve cevabımızın alınmadan programda yer almış olduğumuzu bildiririz.

KARA

